

שבויים ונעדרים - שינוי הפרדיגמה הישראלית

עוז נ., עמית מחקר במכון מטעם משרד רוה"מ

פברואר 2021

מבוא

בין השנים 1948-1975 ניהלה מדינת ישראל מספר עסקאות שבויים עם **מדינות ערב** (מצרים, סוריה, ירדן ולבנון), במסגרתן שיחררה אלפים רבים של שבויים שנשבו במהלך השנים, בעיקר במלחמות השונות. זאת, בשל העובדה שבמהלך המלחמות שבתה ישראל הרבה יותר שבויים מאשר חיילי צה"ל שנפלו בשבי, כך ישראל, שחררה בעסקאות אלו הרבה יותר מכפי שקבלה. בחלק מהמקרים בודדים תמורת אלפים רבים.

ב-1 ינו' 1970 חטף ארגון הפת"ח את האזרח **שמואל רוזנווסר**, שומר לילה כבן 58 עת ביצע סיור לילה סביב מטולה. יום לאחר החטיפה יצא צה"ל לפעולת תגמול בלבנון, לקח בשבי 9 חיילים לבנונים ו-12 אזרחים, החרים נשק רב ואף פוצץ תחנת מכ"מ לבנונית.

הניסיון להטיל האחריות על ממשלת לבנון לא צלח. במו"מ שהחל עם הפת"ח, דרישות הארגון לשחרור החטוף היו מופלגות/בלתי סבירות (נכון לאותם ימים) ואף הגיעו לדרישה לשחרור של 100 אסירים.

עמדתו הנחרצת של שר הביטחון דאז משה דיין הייתה שאין לשחרר אסירים תמורת חטופים, עוד הבהיר השר ש'איתם זה ילך רק בכוח'...

14 חודשים לאחר החטיפה הושלמה עסקה במסגרתה קיבל הפת"ח אסיר אחד תמורת החטוף. לציין כי באותם ימים אחת המטרות המרכזיות של ארגון הפת"ח הייתה ההכרה בו ע"י מדינת ישראל ומכאן שבצעם קיום המו"מ השיג הארגון חלק ממטרותיו.

ב-25 יוני 2006 נחטף ע"י חמא"ס חייל השריון **גלעד שליט** מאזור 'כרם שלום' אל תוך רצועת עזה. בעקבות החטיפה יצא צה"ל למבצע 'גשמי קיץ' בתוך רצועת עזה שנמשך לסירוגין כחמישה חודשים, במהלך המבצע נהרגו 394 פלסטינים. בנוסף יצא צה"ל למבצע מעצרים נרחב של עשרות פעילי חמא"ס בגדה, בהם בכירים מאוד.

ב-1 ביולי 2006 הציע חמאס לשחרר את גלעד תמורת 1,000 אסירים פלסטינים. **ישראל דחתה את ההצעה בטענה שאינה מנהלת מו"מ ועסקאות עם ארגוני טרור.**

גלעד שליט הוחזק בשבי חמא"ס למעלה מחמש שנים. לאחר מו"מ ארוך וסבוכך ביותר של מספר שנים וסערה ציבורית שהעסיקה את המדינה כולה, שוחרר בסופו של דבר **גלעד** ב-18 אוק' 2011 תמורת 1,046 אסירים ביטחוניים, מהם כלואי עולם רוצחי יהודים עם דם רב על ידיהם.

בעקבות חטיפתו של **גלעד שליט** שר הביטחון דאז אהוד ברק מכנס ועדה בראשות השופט בדימוס שמגר לגיבוש קני מידה ברורים להתנהלות במקרה של שבויים ונעדרים, ביוני 09 הגישה הוועדה את מסקנותיה. יש לציין שמאז ועד היום לא התקיים ולו דיון אחד בממשלה אודות מסקנות והמלצות הוועדה, אלו נשארו נצורים במגירה!...

מאז חטיפתו של האזרח **שמואל רוזנווסר** ועד לחטיפתו של **גלעד שליט**, חוותה המדינה עוד מספר רב של חטיפות (חיילים ואזרחים) שאילצו אותה לבצע עסקאות נוספות עם ארגוני הטרור השונים.

העבודה תתמקד בהתנהלות המדינה אל מול ארגוני הטרור בלבד. עם זאת, עוד קודם לעסקאות שבצעה המדינה אל מול ארגוני הטרור, בוצעו עסקאות החלפת שבויים מול מדינות ערב, לאחר כל המלחמות ואף ביניהן. יש להניח שהתנהלות ארגוני הטרור נשענת מן הסתם על המצע המאוד נוח שהניחו להם מדינות ערב בעסקאות השונות עם ישראל.

המצב הנוכחי אליו הגיעה המדינה כ'שחקן' בעסקאות שבויים אל מול ארגוני הטרור שנוי במחלוקת רבה ביותר, הן בקרב הציבור הישראלי והן בקרב ההנהגה והצמרת הביטחונית. מחלוקת זו מצויה במתח רב מאוד בין הערכים הלאומיים של החזרת שבויים ו/או הבאת חללים לקבורה בישראל לבין שחיקת יכולת המיקוח של המדינה מעסקה לעסקה ואולי אף חמור מכך, **שחיקה במעמדה האסטרטגי הביטחוני של ישראל ומיצובה בזירה הבין לאומית.**

פדיון שבויים - הציווי הדתי

פדיון שבויים הינו ערך מעצב ומשמעותי ביותר באתוס הלאומי, אתוס שעוצב והתפתח משחר ההיסטוריה היהודית ועוד מימי המקרא. לבסיס הדתי הנרחב יחסית לנושא זה שמתייחס לצורך ולחשיבות של פדיון השבויים לצד הסתייגויות אודות המחירים שיש לשלם בעבורם, מתווסף גם אתוס לאומי אשר התפתח מאוד עם קום המדינה והקמת צה"ל ומאז מלחמת העצמאות.

הבסיס הדתי,

'ושבו בנים לגבולם' (ירמיהו פרק לא'), **'ואין לך מצווה רבה כפדיון שבויים'** (הרמב"ם), **'כל רגע שמאחר לפדות השבויים, היכא דאפשר להקדים הוי כאילו שופך דמים'** (שולחן ערוך). אין ספק שהמקורות הדתיים מתייחסים לנושא באופן ברור וחד משמעי ומייחסים לו חשיבות גדולה מאוד במסגרת קיום המצוות וההלכות הקשורות לצורך הברור להחזרת כל יהודי באשר הוא לביתו.

בכל מחיר?

מאחר שבתקופה בה נמכרו שבויים כעבדים, עלה החשש שערכם הגבוה של שבויים יהודיים יעודד את חטיפתם. על כן תיקנו חז"ל וקבעו **'ש'אין פודין את השבויין יתר על כדי דמיהן, מפני תיקון העולם'**. המשמעות הינה שגם עפ"י **המסורת אין חובה לפדות שבויים בכל מחיר!** אולם מה הוא אותו 'תיקון עולם' עליו דיברו חז"ל?

אם התיקון חוזר למחיר שמשלם היחיד/ים וככל שהוא/הם מוכן/ים לשלם אותו, הדילמה אינה מתקיימת. אולם באם התיקון חוזר לכלל הציבור, קל וחומר כשמדובר על ביטחון הציבור ו/או חוסנה הביטחוני של מדינת ישראל, על פניו הדילמה אינה מתקיימת שכן, לא נכון לפגוע בציבור שלם, לבטח לא בביטחונו, בעבור מענה ליחיד/יחידים.

שבוי חי = גופה?

הבאת יהודי לקבר ישראל בטקס דתי עפ"י ההלכה היהודית הינה מן הערכים הנעלים ביותר במסורת היהודית. בשונה מהחובה להסתכן לשם פדיון של שבוי חי, אין חובה להסתכן בכדי לפדות גופה/ות, כשם שאין חובה להסתכן לקיומה של אף מצווה ממצוות התורה. ידוע הוא שספק פיקוח נפש דוחה את התורה כולה, למעט גילוי עריות, שפיכות דמים ועבודה זרה.

מכאן שאין לפדות גופות של חיילים/אזרחים במחיר של סיכון חיי אדם, אלא אם כן מעריכים שאי פדיון גופה עלול להוות סכנה גדולה יותר על חיי אדם.

סיכום,

לצד המצווה החד משמעית לפדיון שבויים ולהחזרת כל שבוי/חטוף יהודי באשר הוא למולדתו, קיימת גם הסתייגות דתית ברורה מאוד אודות המשמעויות הנרחבות על ביטחון העם היהודי כתוצאה של תשלום כופר שאינו מידתי ואשר מעודד חטיפות של יהודים. בנוסף, קיימת הבחנה ברורה ביותר בין חיים לבין מתים. ברור הוא שאין חובה להסתכן בעבור השבת גופה של יהודי, כשם שאין להסתכן בפיקוח נפש ואפילו ספק פיקוח נפש בעבור קיום של כל מצווה שהיא, למעט גילוי עריות, שפיכות דמים ועבודה זרה.

פדיון שבויים - האתוס הלאומי-מוסרי

מאז קום המדינה ועם הקמת צה"ל, לצד הציווי הדתי הנוגע לפדיון שבויים התפתח גם אתוס לאומי-מוסרי. הציווי הדתי והערכים הקשורים אליו היוו את הבסיס לפיתוח של אתוס לאומי-מוסרי שהלך והתעצם עם הקמת צה"ל והחשיבות שהתפתחה סביב החובה הלאומית והמוסרית המיוחדת להחזרת כל חייל באשר הוא לביתו ולמשפחתו.

בנוסף לציוויים הדתיים השתרשו בתודעה הלאומית ביטויים ואמירות של מנהיגים אשר הרחיבו את ההתייחסות לנושא פדיון שבויים לערך שהינו גם לאומי-מוסרי ולא רק דתי. ביטויים כגון **"תדע כל אם עבריה שהפקידה את גורל בניה בידי מפקדים הראויים לכך"** (בן גוריון), **"לא מפקירים חייל בשטח"**, **"יש לעשות הכל..."** ועוד, היוו את הבסיס לעיצוב הנרטיב הלאומי והמוסרי בנושא זה.

הביטויים שלעיל והתפיסה הלאומית בנושא זה התפתחה בתחילה סביב העסקאות הראשונות שעשתה מדינת ישראל בהחלפת שבויים עם מדינות ערב לאחר כל אחת מהמלחמות. העובדה שבכל אחת מהמלחמות ישראל הצליחה לשבות הרבה יותר שבויים מצבאות ערב מאשר אלו שבו חיילי צה"ל, הביאה לכך שבכל אחת מהעסקאות נוצרה משוואה א-סימטרית ובאופן בולט ביותר לרעת מדינת ישראל.

במסגרת ניהול מו"מ להחלפת שבויים לאחר סיום עימות מלחמתי בין מדינות, ברור הוא שכל אחד מהצדדים מחזיר את כל השבויים שמצויים ברשותו, בין השאר ע"מ לאפשר הכרזה רשמית וברורה של סיום העימות. העובדה שבכל אחת מהעסקאות שעשתה מדינת ישראל לאחר כל אחת מהמלחמות, הוחזרו הרבה יותר שבויים מאשר קיבלנו, יצרה יחס חילופין של חייל ישראלי לכל עשרות ואף מאות של חיילים ממדינות ערב.

המציאות שנוצרה בעסקאות החלפת השבויים לאחר כל אחת מהמלחמות והפער הכל כך בולט ומשמעותי ביחס של מה שהחזרנו לעומת מה שקיבלנו, קידם ופיתח את האתוס הלאומי-מוסרי בנושא זה ואף הפך אותו לגאווה לאומית מוחצנת ביותר שמצויה בקונצנזוס רחב מאוד, **שחייל צה"ל שווה עשרות ומאות חיילים ממדינות ערב!** בנוסף, מאז הקמת המדינה ומלחמת העצמאות התפתח **ערך לאומי להנצחת חללים**, ערך חשוב ביותר שהפך לאחד מהבסיסים הערכיים הלאומיים, לבטח בצה"ל. צה"ל והמדינה משקיעים מאמץ רב מאוד ע"מ להנציח כל חלל באשר הוא ועושים רבות ע"מ שאלו לא ישכחו ויזכרו לשנים רבות מאוד.

פיגועי הטרור שהחלו מאז סוף שנות השישים במסגרתם נחטפו חיילים ואזרחים ישראלים הביאו את מדינת ישראל וארגוני הטרור לנקודת המוצא בה הסתיימו עסקאות השבויים עם מדינות ערב והתפיסה הלאומית שהתפתחה סביבם. לציין כי לארגוני הטרור לקח קצת זמן להבין שבתמורה לחייל/אזרח ישראלי הם יכולים לקבל הרבה יותר מכפי שקיבלו בעסקאות הראשונות ולמעשה כפי שנראה בהמשך, מאז העסקה השלישית תג המחיר של ארגוני הטרור החל להרקיע שחקים.

המחירים המופקעים שמדינת ישראל החלה לשלם בעבור החזרת החטופים העלו ביקורת ציבורית נוקבת ביותר שהתפתחה לוויכוח לאומי עקרוני של מה נכון וכמה צריך לשלם בעבור החזרת חטוף ישראלי מידי זרועות ארגוני הטרור. מצידו האחד של המתרס יש את אלו שטוענים שהמחיר המופקע שמשלמת מדינת ישראל מביא לפגיעה משמעותית בביטחון הלאומי ושוחק מאוד את ההרתעה. מצידו השני של המתרס יש את הטוענים ש**"יש לעשות הכל ע"מ להחזיר כל חייל/אזרח ישראלי, חי או מת!"**, אולם ללא הגדרה ברורה וחד ערכית של מה הוא הכל?!

הנ"ל בין השאר גם על רקע הטראומה הלאומית שהתפתחה עם השנים ע"ר אי החזרתו של רון ארד. המצדדים בטענה השנייה טוענים ובצדק, שאם חיילינו יצאו לקרב מבלי שידעו שמדינת ישראל תעשה הכל בעבור החזרתם, יפגע הדבר במוטיבציית הלחימה שלהם, מה שיביא לפגיעה משמעותית בכשירות הלחימתית של הלוחמים וצה"ל ובביטחון הלאומי בכלל.

סיכום,

בניגוד לציווי הדתי שהינו ברור וחד משמעי, גם אם ניתן לפרשנויות, האתוס המוסרי-לאומי שהתפתח עם השנים יצר ויכוח לאומי נוקב ביותר ובלתי פתור לאורך שנים רבות מאוד. מתוך הנחת עבודה שאף צד בוויכוח הנ"ל לא מכוון לכך שהמדינה גם צריכה ל'התאבד' ע"מ להחזיר את חייליה ואזרחיה החטופים, או שבעבור כל חייל/אזרח שיוחזר אנחנו מוכנים שימותו עשרות או אף מאות של אזרחים/חיילים אחרים, הוויכוח הופך למעשה לעקר. מדינת ישראל לא בחנה ואינה בוחנת באופן אמפירי או אף הערכתי את המחירים שהיא משלמת משחרורם של המחבלים בכל העסקאות שבוצעו. בנוסף, לאורך השנים כל עסקה ועסקה בוצעה באופן בדיד וללא קשר מהותי לעסקאות עבר ו/או לאסטרטגיה ביטחונית לנושא זה, כך שלא ניתן לדון ואף להתווכח איזה מחיר באמת משלמת המדינה בעבור האתוס הנ"ל ומכאן שגם אין באמת מוצא ו/או פתרון לוויכוח הלאומי העקר סביב האופן שבו צריך ונדרש לדייק את האתוס.

כיצד נוהג העולם המערבי?

ארה"ב באופן עקרוני אינה מקיימת מו"מ עם ארגוני טרור במסגרת עסקאות להחלפת שבויים. לציין שגם בריטניה וצרפת נוהגות כך, לפחות עפ"י המדיניות המוצהרת שלושותן מחזיקות במדיניות של "ללא ויתורים", למרות שהיו מקרים בהם פעלו בניגוד למדיניות אולם אלו היו המקרים החריגים.

ארה"ב מעולם לא שקלה לשחרר חשוד בפעילות טרור בעבור מי מחייליה, לא כל שכן בעבור גופות או חלקי גופות של חיילים. ארה"ב השלימה את כל עסקאות חילופי השבויים והחטופים עד כה במסגרת השלמת המו"מ הכולל של הסכסוך עם אותו צד. בנוסף, ארה"ב ניהלה מו"מ עם ארגוני טרור (טאליבן למשל), אולם הקפידה לעשות זאת באופן עקיף ובד"כ בעסקה סיבובית עם עוד גורם נוסף אשר קיבל/שילם תמורה בעבור העסקה, בכל מקרה הקפידה ארה"ב שלא לשחרר יותר מבודדים תמורת שבוי אחד שלה ולא אסירים שפוטם מבתי כלא אמריקאיים אלא בד"כ ממתקן המעצר 'גואנטנמו'.

לבנות הברית ישנם מאות אלפי נעדרים משתי מלחמות העולם שגורלם ו/או מקום קבורתם לא נודע. לארה"ב לבדה 8,055 נעדרים ממלחמת קוריאה ועוד 1,742 נעדרים ממלחמת וייטנאם. זה לא אומר שהן אדישות לנושא, ארה"ב משקיעה מאמצים ותקציבים גדולים מאוד עד היום ע"מ לנסות ולמצוא את נעדריה. אף קיימת מחאה ציבורית רציפה בנושא, אולם זו מתנהלת באופן פסיבי יחסית.

בספט' 85 נחטפו בבירות 4 מעובדי השגרירות הרוסית, שניים מהם אנשי ק.ג.ב. לאחר מיצוי המו"מ עם חזבאללה חטפו הרוסים שניים מהחמולה הקרובה לחוטפים, יומיים לאחר מכן הושלכה גופת אחד מאלו שחטפו הרוסים בפתח ביתו, כשגורנו משוסף ואבר מינו הכרות בתוך פיו...! הנ"ל בהבהרה שאם הדיפלומטים הרוסים לא ישוחררו החטוף השני יעבור טיפול דומה. הדיפלומטים הרוסים שוחררו מיד ומאז לא נחטפו עוד רוסים בלבנון.

כמובן שמדובר בהתנהלות קיצונית ביותר ובכל קנה מידה של מדינה מתוקנת. יחד עם זאת ניתן ללמוד מאירוע זה את חוקי המשחק על פיהם משחקים ארגוני הטרור, כמובן שלא חייבים ואף לא נכון להתנהל עפ"י חוקים אלו כפי שרוסיה עשתה.

אזרחים אמריקאים ואזרחים בריטיים הינם האזרחים הנחטפים ביותר בעולם. עם זאת, לאורך השנים הוכח במחקרים שמדיניות ה"ללא ויתורים" הביאה לכך שהרוב המוחלט של חטיפות אזרחים אמריקאים ובריטיים נבעו משנאה ואיבה למדינות אלו, בין השאר לאור מעורבותן בסכסוכים בין לאומיים כאלו ואחרים ופחות בשל התועלת הצפויה לארגוני הטרור מעצם החטיפה.

בעוד שהמדיניות הרשמית של צרפת זהה לזו של ארה"ב ובריטניה, בפועל ניהלה צרפת מו"מ עם ארגונים טרור לשחרור אזרחיה החטופים ואף שלמה מיליונים רבים בתמורה לשחרורם, יש לציין כי צרפת מקפידה לשלם בכסף ולא בשחרור של מחבלים. עם זאת, המדיניות הנ"ל הוכיחה שעם השנים המוטיבציה של ארגוני טרור לחטוף אזרחים צרפתיים עלתה, מאחר שחלק מהחטיפות שבוצעו היו לשם תשלום כופר שצפוי היה שצרפת תסכים לשלם.

לסיכום, יש להניח שארגוני הטרור ימשיכו בכל מקרה לבצע פיגועים ובתוך כך גם חטיפות, כנגד המדינות עימן הם מצויים בעימות. עם זאת, מניתוח ההתנהלות של ארה"ב, בריטניה וצרפת בכל הקשור למדיניותן לניהול מו"מ עם ארגוני טרור, עולה מסקנה די ברורה שגם אם ארגוני הטרור ימשיכו לבצע פיגועים וחטיפות במסגרת מימוש האידאולוגיה שלהם, לפחות אלו לא יקבלו תמריץ נוסף של תשלום כופר כזה או אחר ע"י מי מהמדינות, שיהווה ככלי משמעותי נוסף בארגז כלי הטרור.

רקע היסטורי

החלפות שבויים עם מדינות ערב

'מלחמת העצמאות' - בתום המלחמה קיבלה ישראל ממדינות ערב (מצרים, ירדן, סוריה ולבנון) **885** שבויים ישראלים בתמורה לשחרורם של **6,306** שבויים ערבים (כולל סעודים, עירקים, תימנים ועוד), הנ"ל בעסקאות נפרדות עם כל אחת מהמדינות.

דצמ' 1954 - ישראל מקבלת מסוריה **4** חיילים שבויים וגופתו של חייל נוסף (לאחר 15 חודשים בשבי) בתמורה לשחרורם של **41** שבויים סורים.

'מבצע קדש' - ישראל מקבלת ממצרים **4** חיילים שבויים בתמורה לשחרורם של יותר מ-**6,000** שבויים מצרים.

דצמ' 1963 - ישראל מקבלת מסוריה **11** חיילים שבויים בתמורה ל-**18** שבויים סורים. לציין שהשבויים הישראלים עברו התעללות קשה ביותר בשבי.

'מלחמת ששת הימים' - ישראל מקבלת ממדינות ערב (מצרים, סוריה, עיראק ולבנון) **15** חיילים שבויים בתמורה ל-**6,137** שבויים חיילים ו-**571** שבויים אזרחים (ירדנים וסורים). סוריה לא הסכימה להעביר את גופתו של אלי כהן. ירדן העבירה שני ארונות קבורה עם עפר...!

'מלחמת ההתשה' - ישראל מקבלת מסוריה בעסקה ראשונה **3** טייסים בתמורה ל-**5** קצינים שנחטפו. בעסקה שניה מקבלת ישראל מסוריה **3** חיילים שבויים בתמורה ל-**46** שבויים סורים. (עסקת השבויים עם מצרים מומשה לאחר מלחמת "יום כיפור").

'מלחמת יום כיפור' - ישראל מקבלת ממצרים **242** חיילים שבויים בתמורה ל-**8,372** שבויים מצרים, מסוריה **68** חיילים שבויים בתמורה ל-**411** שבויים סורים (מהם **6** מרוקנים ו-**13** עיראקים). בנוסף מבצעות ישראל ומצרים עסקת החלפת שבויים ממלחמת ההתשה. באפר' 1975 ישראל מקבלת **39** גופות של חיילים בתמורה משחררת מבתי הכלא בארץ **92** אסירים ביטחוניים.

האמור מתרחש מאז הקמת המדינה ומהשלבים הראשוניים ביותר בהם מדינת ישראל מעצבת את דמותה, ערכיה ועתידה.

כל עסקאות השבויים שבוצעו עם מדינות ערב לאחר המלחמות ובניהן, בוצעו **הרחק מאוד** מהעין הציבורית. הציבור הרחב בישראל התוודע לתוצאות העסקאות רק לאחר מימושן. באופן עקרוני, התנהלות המדינה בנושא שבויים בוצעה תחת החוקים הבין לאומיים בנושא.

פיגועי מיקוח בשנות ה-60-70 - 'דוקטרינת רבין'

החל משנות ה-60 ועד לסוף שנות ה-70 חוותה מדינת ישראל גל של פיגועי מיקוח. בפיגועים אלו השתלטו מחבלים על אזרחים ישראלים (במבנים, בתי מגורים, אוטובוסים וכו'), אלו נלקחו כבני ערובה לשם ניהול מו"מ לשחרור אסירים ביטחוניים בתמורתם.

יצחק רבין ז"ל שבקדנציה הראשונה שלו כראש ממשלת ישראל החל משנת 1974 גיבש מדיניות להתמודדות עם פיגועי המיקוח, מדיניות שלימים כונתה 'דוקטרינת רבין'. על פי מדיניות זו קבע רבין שכלל, יש להעדיף מבצע לחילוץ בני הערובה על פני ניהול מו"מ, זאת גם אם הסיכויים להצלחה אינם גדולים וגם אם קיים סיכוי שמי מבני הערובה ו/או כוחות החילוץ יפגעו.

בשנות ה-70 מדינת ישראל חוותה פיגועים רבים מאוד במהלכם השתלטו מחבלים על בני ערובה וביקשו לנהל מו"מ לשחרור אסירים ביטחוניים. בכל אחד מהמקרים הנ"ל בחרה מדינת ישראל לממש מבצע חילוץ על פני ניהול מו"מ לשחרור אסירים וזאת בהתאם ל'דוקטרינת רבין'.

לציין כי מדיניות זו גבתה מחירים כבדים ביותר בנפש, הן של אזרחים, לרבות ילדים, נשים וזקנים והן מצד כוחות החילוץ, להלן מספר דוגמאות:

1972 - חטיפת מטוס 'סבנה' - במבצע החילוץ נרצח בן ערובה אחד ונפצעו **5**, בהם חיילי צה"ל.

1974 - טבח מעלות - השתלטות מחבלים על בית הספר 'נתיב מאיר'. במבצע החילוץ נרצחו **22 תלמידים** ו-**68** נפצעו בהם גם חיילים.

1975 - מלון סבוי - השתלטות מחבלים על בית מלון בת"א. במבצע החילוץ נרצחו 8 אזרחים ו-2 חיילים נהרגו.

1975 - כפר יובל - השתלטות מחבלים על בית במושב. במבצע החילוץ נרצחו 2 אזרחים, חייל אחד נהרג ו-2 אזרחים נפצעו.

1978 - כביש החוף - השתלטות מחבלים שני אוטובוסים ומונית בכביש החוף. במבצע החילוץ נרצחו 30 אזרחים, בהם 13 ילדים וחייל ו-71 אזרחים נפצעו, בהם לוחם אחד.

לאחר לא מעט אירועים וכישלונות חוזרים ונשנים של ארגוני הטרור לממש פיגוע מיקוח במסגרתו שוחררו אסירים ביטחוניים, בראשית שנות ה-80 החלו ארגוני הטרור לזנוח את פגועי המיקוח ועברו לביצוע של פיגוע חטיפה. יש להניח ש'דוקטרינת רבין' אינה הסיבה היחידה שבגינה החליטו ארגוני הטרור לזנוח את פיגועי המיקוח, אולם הינה לבטח אחת הסיבות המרכזיות בשינוי ה'מודוס האופרנדי' שלהם. אין ספק שהתפיסה הנ"ל גבתה מחירים קשים ביותר ממדינת ישראל, עשרות רבות של אזרחים וחיילים נרצחו והרבה מעבר לזה נפצעו.

עם זאת, גם אין ספק שהמחיר הגבוה ששילמנו הביא לשינוי משמעותי ביותר באופן בו תפסו ארגוני הטרור את מדינת ישראל בכל הקשור לפיגועי מיקוח ובהבנה שלהם שלאור המדיניות הביטחונית שננקטה, לפיגועי המיקוח שלהם אין שום תוחלת!

עוד לציין שלמרות האירועים הקשים והמחירים המאוד גבוהים ששילמנו בפיגועים הללו, המדיניות הנ"ל, על פיה לא נכנעים לדרישות המחבלים ונלחמים בהם, גם אם נדרש לשלם מחירים גבוהים מאוד, התקבלה בציבור בהבנה גדולה יחסית.

עסקאות חטופים עם ארגוני הטרור

מאז קום המדינה ועד היום, מדינת ישראל ניהלה 12 עסקאות מו"מ עם ארגוני טרור שהחזיקו בחיילים ו/או אזרחים ישראלים. ב-11 עסקאות (למעט רון ארד) שחררה ישראל אסירים ביטחוניים וגופות של מחבלים בתמורה להחזרת חטופים ו/או השבת גופות של חיילי צה"ל/אזרחים.

להלן פירוט העסקאות לאורך השנים ובסדר כרונולוגי

ספט' 1968 - משוחררים בני הערובה מחטיפת מטוס אל על שהונחת באלג'יר, ע"י ארגון 'החזית העממית לשחרור פלסטין' (חז"ע) לאחר שנחטף ב-22 יולי 68.

תמורה	מחיר	זמן (מחטיפה לעסקה)
38 נוסעים בהם 12 ישראלים ו-10 אנשי צוות ומטוס אל על	24 אסירים ביטחוניים, ללא דם על הידיים	39 ימים

תיאור התנהלות הצדדים

- החוטפים דורשים לקבל בתמורה לבני הערובה את כל אסירי אש"ף הכלואים בישראלים.
- פומבית, ישראל מגיבה שהיא מסרבת באופן נחרץ לכל דרישות החוטפים, זאת מחשש ליצירת תקדים. בפועל, ישראל מנהלת מו"מ חשאי מול החוטפים דרך הממשל באלג'יריה באמצעות האיטלקים.
- 39 ימים לאחר מכן משוחררים החוטפים את כל בני הערובה והמטוס, ללא כל תנאי לכאורה. ישראל משחררת 24 אסירים ביטחוניים כ"מחווה של רצון טוב" וכאלו ללא "דם על הידיים".
- בקרב אנשי התקשורת הישראלית מובעת תרעומת על המחיר ששילמה ישראל, אולם זו נשמעת בחדרי חדרי בלבד ותוך גיבוי תקשורתי מלא לממשלה.

28 פבר' 1971 - משוחרר האזרח החטוף שמואל רוזנווסר ע"י ארגון הפת"ח לאחר שנחטף מגבול הלבנון ב-1 ינו' 70.

תמורה	מחיר	זמן (מחטיפה לעסקה)
שמואל רוזנווסר	אסיר ביטחוני אחד (שקיבל גזר דין מוות)	שנה וחודשיים

תיאור התנהלות הצדדים

- יום לאחר החטיפה יצא צה"ל לפעולת תגמול בלבנון, לקח בשבי 9 חיילים לבנוניים ו-12 אזרחים, החרים נשק רב ואף פוצץ תחנת מכ"מ לבנונית.
- שר הביטחון דאז משה דיין הבהיר שאין לשחרר אסירים תמורת חטופים, עוד הבהיר השר ש'איתם זה ילך רק בכוח'...
- פת"ח דרש תמורת שמואל 100 אסירים, דרישה מופלגת ביותר נכון לאותם ימים...
- בתיווך הצלב האדום ישראל בקשה להחליף את השבויים הלבנוניים עם שמואל, בפת"ח שללו את ההצעה בצחוק מזלזל.
- מדינת ישראל ניסתה להטיל את האחריות על ממשלת לבנון, ע"ר הצהרותיה הנחרצות עד אז שאינה מכירה בארגון הפת"ח. במסגרת הצורך בהכרה בארגון, אחד ממטרותיו העליונות של ארגון הפת"ח הייתה שממשלת ישראל תנהל עמו מו"מ.
- לאחר מספר חודשים דיין מצהיר שנית שהוא מתנגד בתוקף לדרישות פת"ח, אסור להיענות לסחטנות הארגון ולשחרר טרוריסטים תמורת שבויים, בנוסף על הארגון להעביר את רוזנווסר לממשלת לבנון.
- פת"ח מעביר דרישת שלום למשפחתו רוזנווסר ברדיו ותמונות שלו חבוש בכאפיה ע"ר סמלי פת"ח.
- ישראל נכנעה לבסוף והחלה לנהל מו"מ מול הפת"ח. פת"ח התקפל גם הוא והסכים לעיקרון אחד ותמורת אחד, באפריל 71 מתממשת העסקה. ישראל מסרבת שנציג פת"ח יהיה נוכח באקט החלפת השבויים.

14 מרץ 1979 - משוחרר חייל המילואים החטוף אברהם עמרם ע"י ארגון החז"ע לאחר שנחטף בלבנון ב-5 אפר' 78 בעיצומו של 'מבצע ליטני'.

תמורה	מחיר	זמן (מחטיפה לעסקה)
אברהם עמרם	76 אסירים ביטחוניים	340 ימים

תיאור התנהלות הצדדים

- מפקד החז"ע אחמד ג'בריל מתנהל בקשיחות, בנחישות וכמי שהינו בלתי לחיץ בעליל.
- ישראל פונה למלך ירדן, קנצלר אוסטריה ונוספים בניסיון לסגור עסקה, ללא הועיל. ישראל פונה לאנשי שמאל שעמדו בקשר עם אש"ף לקיום המגעים עם החז"ע, זאת למרות שאינה מכירה באש"ף. ערפאת לא סיפק את הסחורה.
- ישראל פונה לצלב האדום ובאמצעותו מתחיל מו"מ. החז"ע דורשים 150 אסירים, מסכים להעביר מכתבים ולקבל מזון וחנוכייה עבור עמרם. בינוי מתקיים ביקור של הצלב האדום, מדווח כי עמרם במצב קשה, בסופו של דבר מוסכם על שחרור של 76 אסירים ביטחוניים, מהם עם "דם רב על הידיים".
- אמו של עמרם מפעילה לחץ ישיר על רוח"מ דאז מנחם בגין שלימים יטען כי שוחרר בזכותה.
- ישיבת קבינט ראשונה בנושא דוחה את ההצעה, זו מאושרת רק בישיבה נוספת.

- מחיר העסקה נשמר בתחילה בסוד אולם בסופו של דבר נגלה בהמשך לחגיגות שביצעו הפלסטינים. העסקה עוררה מחלוקת רבה בציבור ובעולם הפוליטי ע"ר הטענה שהינה תקדים מסוכן ביותר של מו"מ עם ארגוני טרור ושחרור המוני של מחבלים תמורת חייל אחד. בהמשך וע"ר העסקה אף הוגשו בכנסת שתי הצעות אי אמון בממשלה.

1 דצמ' 1983 - משוחררים 6 מחיילי הנח"ל (מתוך שמונה) החטופים ע"י ארגון הפת"ח לאחר שנשבו בלבנון ב-4 ספט' 82.
21 מאי 1985 - משוחררים 2 חיילי הנח"ל הנוותרים והחייל חזי שי ע"י ארגון החז"ע שנשבה ע"י הארגון במלחמת לבנון הראשונה ב-11 יוני 82.

ארגון	תמורה	מחיר	זמן (מחטיפה לעסקה)
פת"ח	6 חיילים	97 אסירים ביטחוניים מישראל, 4,700 אסירים מכלא 'אנצאר' 'וארכיון של הפת"ח' (שנתפס במלחמת לבנון הראשונה)	שנה ו-4 חודשים
חז"ע	3 חיילים	1,150 אסירים ביטחוניים שהיו כלואים בישראל	כ-3 שנים

תיאור התנהלות הצדדים

- פת"ח מצהיר שרק שישה מתוך 8 החיילים החטופים מצויים בידו והשניים האחרים מצויים בידי אחמד ג'בריל. הפת"ח מתנהל כפרטנר נוח ביותר לניהול המו"מ על החטופים.
- רוח"מ דאז בגין מקים צוות לטיפול בנושא השבויים והנעדרים, הצוות נעזר במתווכים פלסטינים. משפחות השבויים והנעדרים והציבור בארץ מפעילים לחץ כבד מאוד על ההנהגה ורוח"מ בגין, הנ"ל בין השאר עקב משבר אמון גדול מאוד שלאחר המלחמה.
- ישראל מתעקשת לנהל מו"מ אחד עם הצדדים, ג'בריל אינו משתף פעולה. בישראל מתגבש הרעיון לפצל את המו"מ, משפחות החיילים שבידי ג'בריל מפעילות לחץ כבד מאוד על ההנהגה, בלית ברירה המו"מ מפוצל.
- ג'בריל אינו מוכן למסור שום פרט ו/או הצהרה שיש בידו חיילים ישראלים. ישראל מציעה לשחרר 40 מאנשיו הכלואים ב'אנצאר' תמורת מידע אודות החיילים, ג'בריל כלל אינו מגיב. ישראל מפעילה לוחמה פסיכולוגית על העצורים באנצאר כמנוף לחץ על ג'בריל. במאי 83 התקיים ביקור של שליחה של צוות המו"מ אצל שני חיילי הנח"ל שאצל ג'בריל.
- ישראל מקבלת מידע שגם חזי שי שהוכרז כנעדר שבוי בידי ג'בריל. במו"מ שמתחיל עם הצדדים ג'בריל מסרב לחשוף אם חזי שי שבוי אצלו. יחד עם זאת הוא מאפשר ביקורים נוספים אצל חיילי הנח"ל, לרבות צילומים וחלופת מכתבים, לא בחינם כמובן.
- מאי 83 עקבות קרבות פנימיים בין פלגי הפת"ח רובצת סכנה לחיי החטופים שבידי הפת"ח, האמור מגביר את הלחץ גם בישראל וגם בקרב הנהגת פת"ח.
- אוקי' 83 פת"ח דורש תמורת החיילים שאצלו 4,400 עצורים ב'אנצאר', 1250 כלואים בישראל ומסמכים שהוחרמו במלחמת לבנון. ישראל השיבה שתהיה מוכנה לשחרר 'תריסרים אחדים' ואת המסמכים, זאת למרות שנערכה לשחרר את כל עצורי 'אנצאר' שדרשו משאבים רבים והזיקו למעמד הבי"ל של ישראל. בהמשך ישראל מציעה לשחרר 3,000 מאסירי 'אנצאר' ו-75 כלואים בישראל. המו"מ נכנס למשבר ובסופו של דבר בנוב' מוסכם על העסקה בגינה שוחררו החיילים מידי הפת"ח.
- אפר' 84 ג'בריל מצהיר שחזי שי אצלו, הוא יהיה מועמד לחילופים, בהמשך אף מועבר ממנו מכתב.

- ספט' 84 מתחיל מו"מ עם ג'בריל שדרש לשחרר 1,200 כלואים ביטחוניים בישראל, בהם רוצחים עם דם רב מאוד על הידיים, ישראל השיבה כי תהיה מוכנה לשחרר 250 בלבד וללא רוצחים, המו"מ נכנס לקיפאון. ישראל מפעילה לחץ על בתי הכלא ואף חוטפת 5 קצינים סורים כקלפי מיקוח מול ג'בריל ואת אחיינו של ג'בריל, ג'בריל לא ממצמצ! לחץ כבד מאוד ממשיך להיות מופעל מצד המשפחות.
- בינו' 85 מתחדש המו"מ, ישראל מסכימה לשחרור 1,000 כלואים, ג'בריל מסרב. מרץ 85 שר הביטחון דאז יצחק רבין מודיע כי ישראל מוכנה לדרישת ג'בריל לשחרר 1,187 כלואים, בעקבות כך נוצר משבר כבד מאוד, חלק מחברי צוות המו"מ ביקשו להתפטר. הממשלה מאשרת את העסקה והיא ממומשת בהתאם.
- לאחר היוודע פירטי ההסכם, ביקורת קשה ביותר הופנתה מצד הציבור ופוליטיקאים כלפי ראש הממשלה ושר הביטחון.

16 אוק' 1986 - מטוס קרב מתרסק בשמי לבנון, הטייס מחולץ ע"י חיל האוויר. הנווט רון ארד נשאר על הקרקע, עקבותיו לא נודעו עד היום.
התנהלות הצדדים

- שבועיים לאחר נפילת המטוס מודיע ארגון 'אמל' שרון ארד בידו, בישראל מוקם צוות לניהול המו"מ. בהמשך מנהל מו"מ איטי מתוך הנחה כי מדובר בארגון מתון. מועברים מכתבים ושתי תמונות של רון, ניתוחם מאמת כי מדובר בכתב ידו.
- 'אמל' דורש שחרורם של כלואים שיעים בישראל וב'אל חיאם', 3 מיליון דולר ונשק. ישראל מאשרת, בהמשך 'אמל' דורש לשחרר מאות כלואים פלסטינים בישראל.
- שר הביטחון יצחק רבין, צרוב מעסקת ג'בריל וברקע של פרוץ האינתיפאדה הראשונה (נטען בשעתו שמשוחררי ג'בריל החלו אותה), מסרב לעסקה.
- דצמ' 88 מוצטפא דיראני, ק. הביטחון של 'אמל' פורש מהארגון כשרון ארד ברשותו. עקבותיו של רון לא נודעו מאז. אירוע זה יהפוך בהמשך לאחר הטראומות הלאומיות שישפיעו באופן דרמטי על התנהלותה של ישראל מול ארגוני הטרור.

12 ספט' 1991 - הוחזרה גופתו של החייל הדרוזי סמיר אסעד ז"ל במסגרת עסקה עם ארגון החזית הדמוקרטית (חז"ד), לאחר שפותה ע"י בחורה ונחטף ב-3 אפר' 83.

תמורה	מחיר	זמן (מחטיפה לעסקה)
גופת סמיר אסעד	החזרת פעיל חז"ד בכיר שגורש ב-86	8 שנים ו-5 חודשים

תיאור התנהלות הצדדים

- 5 אפר' חושף החז"ד שסמיר ברשותו ואף מזמין צוות טלוויזיה אמריקאי לראיינו. בהמשך אף מועברים מכתבים.
- יוני 85 הארגון מודיע שאסעד נהרג מהתקפה של חיל האוויר. בהמשך התברר כי נורה ע"י שוביו.
- מאי 89 מתחיל מו"מ עם הארגון, מסוכם על החזרת גופתו של אסעד תמורת החזרתו של המגורש של מחמד לבדי, באוק' 89 מבטל הארגון באופן פתאומי את העסקה.
- אוג' 90 יוזם הארגון פניה לחידוש המו"מ באמצעות הצלב האדום, בהמשך לפניה זו מתממשת העסקה.
- תוצאות העסקה הנ"ל הפיחו רוח של תקווה חדשה בהנהגה בישראל.

21 יולי 1996 - הוחזרו גופותיהם של החיילים רחמים אלשיך ז"ל ויוסף פינק ז"ל ע"י חזבאללה, לאחר שנחטפו ברצועת הביטחון ב-17 פבר' 86.

תמורה	מחיר	זמן (מחטיפה לעסקה)
גופות של רחמים אלשיך ז"ל ויוסף פינק ז"ל, 16 אנשי צד"ל	91 אסירים מ'אלחיאם' (בעבור תמונות הגופות), 45 עצורים לבנונים ו-123 גופות מחבלים	10 שנים ו-5 חודשים

תיאור התנהלות הצדדים

- **יום למחרת חזבאללה מודיע** ששני החטופים ברשותו, **פצועים ומקבלים טיפול רפואי**. בהמשך מזהיר הארגון שבאם צה"ל לא יסיג את הכוחות המבצעים סריקות הם יוצאו להורג. יום לאחר מכן ובתום האולטימטום הודיע הארגון כי **הוציא להורג את אחד החיילים ומאיים להרוג גם את השני**.
- חזבאללה זורע **דיסאינפורמציה שמעוררת סערה ציבורית רבה בארץ**. במו"מ שהחל בתיווך נציג של האו"ם הבהירה ישראל כי תהיה מוכנה לשלם הרבה בעבור שני החיילים ורון ארד. בהמשך בשיחת טל' של נציג ישראל אורי לוברני עם עמאד מורניה, מבהיר הראשון כי **ישראל תהיה מוכנה לשלם כל מחיר בעבור רון ארד**.
- המגעים מתנהלים בעיקר מול איראן, ישראל החלה **לשחרר את אסירים מכלא 'אל חיאם'** וחזבאללה **שחרר חטופים מערבים**.
- ישראל **חוטפת בדרום לבנון מפקד של חזבאללה**, זה האחרון הגיב **באדישות גמורה** ואף לא טרח לנהל אודותיו שום מו"מ. יולי 89 ישראל **חוטפת מדרום לבנון את השיח' עוביד** כקלף מיקוח נוסף, למרות הנזק המוראלי, חזבאללה **לא הסכים להיכנס למו"מ** אודותיו.
- אפר' 91 חזבאללה **מעביר תצלומים עם הגופות החנוטות** של החיילים בתמורה משחררת ישראל **91 עצורים** מ'אל חיאם'. פבר' 92 **ישראל הורגת את מזכ"ל חזבאללה עבאס מוסאוי**. מאי 94 **ישראל חוטפת את מצטפא דיראני** מלבנון כקלף מיקוח.
- יולי 96 לאחר מו"מ בסיוע של תיווך גרמני מתממשת העסקה עם חזבאללה.

27 יוני 1998 - הוחזרה גופתו של החייל איתמר אליה ז"ל בנוסף לחלקי גופותיהם של רז טבי ז"ל וגיא גולן ז"ל ע"י חזבאללה, לאחר שנתפסו ע"י ידי הארגון בקרב עם כוח השיטת בלבנון ב-4 ספט' 97.

תמורה	מחיר	זמן (מחטיפה לעסקה)
גופת איתמר אליה ז"ל וחלקי גופותיהם של רז טבי ז"ל וגיא גולן ז"ל	60 עצורים ו-40 גופות מחבלים (בהן גופת בנו של מזכ"ל חזבאללה)	שנה

תיאור התנהלות הצדדים

- **זמן קצר לאחר הקרב** העלה חזבאללה לרשת **תמונות מזעזעות של חלקי הגופות וההתעללות** בהן ע"י אנשיו. בישראל **ביקשו לסיים את הפרשה בהקדם**, נפתח מו"מ עם חזבאללה בתיווך גרמני.
- מס' חודשים לאחר מכן **בנו של מזכ"ל חזבאללה נהרג** ביחד עם מספר לוחמים בהתקלות עם כוח צה"ל, **גופתו ושאר הגופות הובאו לארץ**, בישראל קיוו שהדבר יקדם את המו"מ, אולם **מזכ"ל חזבאללה נותר אדיש**.
- חזבאללה התנהל בקשיחות רבה, התנגד לעקרון של גופות תמורת גופות ודרש בנוסף אסירים ואת לוחם חזבאללה סמיר מקדאד.

- ביוני 98 מתממשת העסקה.

29 ינו' 2004 - הוחזר האזרח אלחנן טננבאום לאחר שנחטף ע"י חזבאללה בחו"ל ב-4 אוק' 2000, וגופותיהם של החיילים עומר סואעד ז"ל, עדי אביטן ז"ל ובני אברהם ז"ל, שנחטפו ע"י ידי הארגון בקרב בהר דוב ב-7 אוק' 00.

תמורה	מחיר	זמן (מחטיפה לעסקה)
אלחנן טננבאום וגופות עומר סואעד ז"ל, עדי אביטן ז"ל ובני אברהם ז"ל	436 עצורים ו-59 גופות של לוחמי חזבאללה	3 שנים ו-4 חודשים

תיאור התנהלות הצדדים

- 3 ימים לאחר החטיפה מפורסם בעיתון חזבאללה אודות החטיפה ע"י הארגון. בהמשך מופיע נצראללה בטלוויזיה ומודיע שהארגון חטף קצין בדרגת אל"מ. כעבור מספר ימים מעדכן נצראללה בשידור נוסף אודות שמו של אלחנן טננבאום.
- בישראל מוקם צוות חקירות מיוחד לטיפול בנושא טננבאום. ישראל מתחילה לנהל מו"מ בסיוע הגרמנים.
- אוק' 01 ישראל מכריזה על 3 החיילים כחללים, המשפחות מתאבלות. חזבאללה מתעלם ומצהיר כי מנהל מו"מ על חיילים חיים. המשפחות מפעילות לחץ ציבורי גדול מאוד על ההנהגה למימוש עסקה עם חזבאללה.
- חזבאללה מבקש את דיראני, עוביד ויתר האסירים הלבנונים, בנוסף יותר מ-100 כלואים ביטחוניים בהם מרואן ברעתי. בישראל מבהירים כי המחיר גבוה מידי, דורשים לכלול את רון ארד ועיקרון של גופות תמורת גופות ואסירים חיים תמורת טננבאום, חזבאללה לא מגלה באם החיילים חיים ומבהיר שהעיקרון אינו רלוונטי מאחר שבעסקה קודמת הועברו אסירים חיים תמורת גופה.
- בראשית 02 מתקבל אות חיים מטננבאום במסגרת ביקור של המתווך הגרמני שאף מביא ממנו פתק עם חתימתו. אין כל התקדמות במגעים בין הצדדים. יולי 03 מתקיים מפגש נוסף של המתווך עם טננבאום, בתמורה מעבירה ישראל גופות של שני לוחמי חזבאללה. התקשורת מדווחת שמצבו של טננבאום קשה ביותר. גורמים בצה"ל מפעילים לחץ על רוה"מ אריאל שרון ז"ל לשחרר את טננבאום בשל הסודות הצבאיים שהוא מחזיק בקרבו.
- האסיר סמיר אלקונטאר הופך לסלע מחלוקת בין ישראל לחזבאללה. גובשה עסקה על פיה חזבאללה יחזיר את שלושת החיילים מבלי לחשוף מה מצבם ואת טננבאום, ישראל תמסור את דיראני, עוביד, 21 אסירים לבנונים, 400 כלואים פלסטינים, עשרות גופות של לבנונים ופלסטינים, 5 אסירים סורים, 3 מרוקאים, 3 סודאנים, לובי אחד ולוחם חזבאללה סטיבן סמירק, בשלב שני יספק חזבאללה מידע על רון ארד או את רון ארד.
- בישראל קמה מחאה גדולה מאוד על כך שמוותרים על שני קלפי המיקוח המרכזיים מול רון ארד, בסופו של דבר העסקה אושרה ומומשה כאמור.

16 יולי 2008 - הוחזרו גופותיהם של אהוד גולדווסר ז"ל ואלדד רגב ז"ל במסגרת עסקת שבויים עם חזבאללה לאחר שנחטפו בגבול הלבנון ב-12 יולי 2006.

תמורה	מחיר	זמן (מחטיפה לעסקה)
גופת האזרח גבריאל דוויט ז"ל	1 אסיר, 2 גופות	שנתיים

	5 אסירים ביטחוניים (בהם סמיר קונטאר), 199 גופות מחבלים, שחרור אסירים פלסטינים (עפ"י שיקול דעתה של ישראל, בוצע בפועל באותה שנה במסגרת שחרור "אבו מאזן") ומידע (4 דיפלומטים איראניים שנעדרים מאז מלחמת לבנון הראשונה)	גופות אהוד גולדווסר ז"ל ואלדד רגב ז"ל וחלקי גופות של חללי צה"ל ממלחמת לבנון השנייה, מידע על רון ארד (שלא חידש דבר!)
--	---	--

תיאור התנהלות הצדדים

- תגובה פושרת למדי ל-5! ניסיונות חטיפה מצד חזבאללה בשנתיים שלפני. התחייבות נצראללה (מאי 06) להחזרתו של סמיר קונטאר ושסוגיית האסירים בישראל הינה מרכזית בהתנגדות הארגון. כשלושה שבועות קודם לאירוע חטיפה זה נחטף **גלעד שליט** לרצ"ע.
- בעקבות החטיפה יצאה מדינת ישראל ל"מלחמת לבנון השנייה" שארכה 34 ימים. עפ"י נאום ראש הממשלה דאז אהוד אולמרט מה-17 יולי, הגדיר את הפעולה כקו אדום שישראל לא תיתן לחצות אותו, השבת החטופים הינה בין יעדיה המרכזיים של המלחמה. בהמשך הבהיר שהמלחמה תמשך עד להחזרת החיילים.
- לאחר המלחמה הבהיר חזבאללה כי דורש בתמורה לחיילים את קונטאר, כל לוחמי חזבאללה שנשבו במלחמה ו-4,500 אסירים פלסטינים (אחד על כל הרוג לבנוני במלחמה...).
- במו"מ עקיף שהחל מס' חודשים לאחר המלחמה, ישראל הבהירה כי לא תשחרר אסירים פלסטינים לארגון לבנוני, **הביעה נכונות לשחרר X אסירים באם החיילים בחיים. חזבאללה מסרב להעביר כל פרט.**
- 15 אוק' 07 **ישראל מקיימת עסקה "קטנה" לבניית ארון מול חזבאללה בתמורה להחזרת גופתו של האזרח גבריאל דוויט** (הגיע ללבנון בנסיבות לא ברורות) חזבאללה מקבל **אסיר אחד ושתי גופות** של לוחמי חזבאללה. **בחזבאללה שביעות רצון מהעסקה.**
- 2 ינו' 07 חזבאללה מפרסם **שברשותו חלקי גופות של חיילי צה"ל מהמלחמה ואף מספק הוכחות לכך.**
- **ישראל מאיימת על חזבאללה שתכריז על החיילים כמתים, המו"מ נתקבע למספר חודשים!...**
- ביולי 08 מתממשת העסקה, חזבאללה **לא חושף את גורל החיילים עד לקבלת הארונות עם גופותיהם.** בישראל אווירית אבל קשה בעוד שבחזבאללה, לבנון, סוריה, איראן, רצ"ע והגדה אווירית ניצחון מוחץ על ישראל. חזבאללה מבסס את מעמדו בזירה הפנים לבנונית, מול הפלסטינים והערבים בכלל.
- מאז הקמת הרשות הפלסטינית, **ישראל משחררת לראשונה רוצחי יהודים!**

18 אוק' 2011 - משוחרר גלעד שליט ע"י חמא"ס לאחר שנחטף מגבול הרצועה ב-25 יוני 2006.

זמן (מחטיפה לעסקה)	מחיר	תמורה
5 שנים ו-4 חודשים	20 אסירות (אחת בסוף לא שוחררה)	סרטון 'אות חיים'
	1027 אסירים ביטחוניים פלסטינים	גלעד שליט

תיאור התנהלות הצדדים

- בעקבות החטיפה יצא צה"ל למבצע "גשמי קיץ" ברצ"ע שנמשך לסירוגין כחמישה חודשים, במהלך המבצע נהרגו 394 פלסטינים. בנוסף נעצרו עשרות פעילי חמאס בגדה, בהם בכירים מאוד.
- ב-1 יולי 06 חמאס **דורש לשחרר 1,000 אסירים בתמורה לשחרור שליט**, אהוד אולמרט מתבטא בגסות רבה כלפי חמאס ומבהיר שישראל לא תנהל מו"מ עמו.

- 3 יולי 06 **חמאס מציב אולטימטום** לשחרור אסירים עד ה-4 יולי, ללא התניות ספציפיות...
- על רקע לחץ ציבורי ותקשורתי **מתחילה ישראל לנהל מו"מ עם חמאס**, בתיווך מצרי.
- עם הזמן מתעוררת **סערה ציבורית חסרת תקדים** סביב שחרורו של **שליט**, אנשי ציבור, תקשורת, אמנים, פוליטיקאים ועוד התגייסו לקמפיין ציבורי להפעלת לחץ על ההנהגה לשחרר את **שליט**, תחת הסלוגן המרכזי **ששליט לא יהיה רון ארד השני**.
- **חמאס מסרב למסור כל פרט** על גורלו של **שליט**, יתרה מכך מפזר דיסאינפורמציה להעצמת המבוכה בציבור ובהנהגה בישראל.
- שר הביטחון אהוד ברק מכנס ועדה בראשות השופט בדימוס שמגר לגיבוש קני מידה ברורים להתנהלות במקרה של שבויים ונעדרים, ביוני 09 הגישה הוועדה את מסקנותיה.
- ב-27 דצמ' 08 יצא צה"ל למבצע "עופרת יצוקה" ברצ"ע בעקבות ירי רקטות לעבר מדינת ישראל, ישראל **נמנעה במופגן** להצהיר שהחזרת **שליט** הינה חלק ממטרות המבצע. לקראת תום המבצע הכריז רוח"מ דאז אולמרט **שלא תהיה הפסקת אש עם חמאס**, המעבירים לא יפתחו ולא תועבר הספקה לרצ"ע עד לפתרון סוגיית **שליט**. ב-27 ינו' הכריזה **ישראל על הפסקת אש** חד צדדית, בהסכם הרגיעה **נפתח מעבר רפיח**.
- 2 אוק' 09 **חמא"ס מעבירה סרטון וידאו** של **שליט**, בתמורה **מסכימה ישראל לשחרר 20 אסירות** פלסטיניות, בסופו של דבר שוחררו 19 בלבד.
- יוני 11 מחליט רוח"מ נתניהו **להחמיר את תנאי הכליאה של אסירי חמא"ס**, אולם ההחלטה לא מומשה...
- 18 אוק' 2011 **משחררת ישראל 450 אסירים ביטחוניים**, בהם רבי מחבלים עם 'דס רב על הידיים'. בתמורה **מועבר שליט למצרים ומשם לישראל**, בהמשך **משחררת ישראל את יתרת האסירים**.

ניתוח העסקאות

פרק זה ינתח את ממצאי העסקאות השונות שכפי שנסקרו בפרק הקודם. הפרק יבחן ראשית את התמורות ששילמה ישראל במסגרת כל עסקה. יש לציין כן אין 'מחיר שוק' לשבוי, גופה, אסיר וכו'. על פניו הדעת נותנת שגובה המחיר צריך להיות זהה לגובה התמורה, כלומר, אסיר תמורת אסיר, גופה תמורת גופה וכו'. עם זאת ברור הוא שהמציאות יותר מורכבת. קיימים שיקולים רבים מאוד ומגוונים, לבטח בנושא שהינו כל כך רגיש ביטחוני וציבורי, טעון ומורכב ועל כן ניתוח ההתנהלות בהקשר התמורה שנתנה ישראל יבוצע על בסיס הנחת המוצא שמשוואת המחיר-תמורה לא אמורה להיות שוויונית מחד, אולם מאידך גם לא אחד תמורת 1046 (עסקת שליט).

שנית, ניתוח התנהלות הצדדים נסמך על תיאור ההתנהלות כפי שנסקר בפרק הקודם בכל עסקה ועסקה. מאחר שהמחקר נסמך על מקורות גלויים בלבד, מן הסתם יש להניח שקיים פער בין המתואר לבין מה שארע במציאות. עם זאת, מאחר ומדובר במספר רב יחסית של עסקאות, לאורך שנים רבות מאוד, שנוהלו ע"י גורמים שונים מהצד הישראלי, הן גורמי המקצוע והן אלו הפוליטיים ונסקרו ע"י מספר רב של גורמים, ההנחה הינה שגם אם לא כל הפרטים נכונים ומדויקים, קיים בסיס עובדתי מספק לניתוח הנ"ל. ניתוח ההתנהלות והציון שניתן לכל אחד מהצדדים בכל עסקה הינו מזווית ראייתו הסובייקטיבית של הכותב. ברור הוא שישנן גישות ותפיסות שונות וניתן לנתח את האמור באופנים שונים ועל כן הניתוח זה אינו מתיימר לשקף אמת מוחלטת.

בחלק הראשון תבוצע השוואה בין העסקאות לאורך השנים, ע"י מתן ציון לכל עסקה על בסיס נוסחה שתהווה נקודת יחוס אחידה וברת השוואה בין העסקאות השונות. לתשומת לב שהערך המוחלט של כל עסקה הינו תוצאה של נוסחה שעליה ניתן להתווכח. אולם, מאחר שחשיבות הניתוח הנ"ל הינה השוואה בין העסקאות ותאור המגמה לאורך השנים, הערך המוחלט של כל עסקה על פניו פחות חשוב.

הניתוח יבוצע בשני גרפים שיבטאו את המחיר/תמורה על בסיס שתי נוסחאות ברזולוציות שונות של מרכיבי המחירים והתמורות שמדינת ישראל בכל עסקה.

החלק השני ינתח בטבלת השוואה את העסקאות על בסיס הפרמטרים הר"מ:

- ❖ יחס עלות/תמורה.
- ❖ מידת אקטיביות במו"מ.
- ❖ מידת ההתפשרות במו"מ.
- ❖ עקביות בעקרונות.

גרפי השוואה על בסיס ציון משוקלל

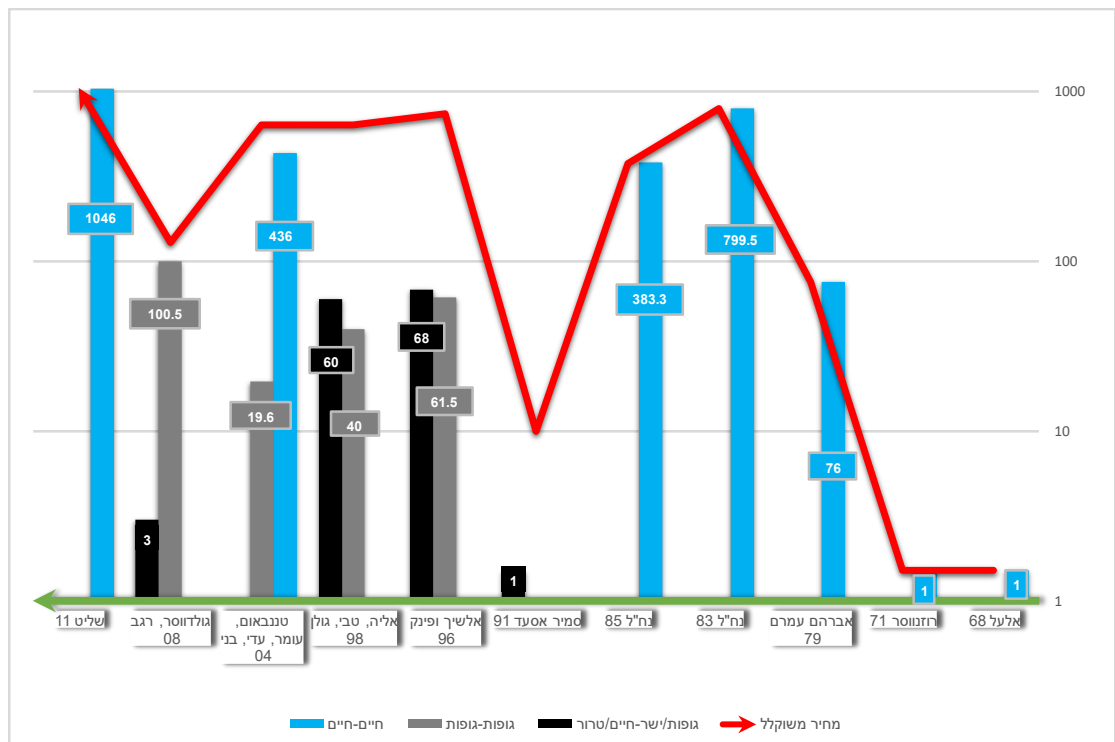
ראשית, לתשומת לב שהגרפים בנויים על ציר לוגריתמי, זאת בשל הפער הפרופורציונאלי הגדול מאוד בין העסקאות. האמור מייצר עיוות מסוים בין העסקאות בכך שהפער/פרופורציה ביניהן אינו משקף את היחס האמיתי, אולם לא ניתן לייצר גרף ויזואלי שציר ה-Y שלו לינארי מאחר שהפער בין הערכים בציר זה גדול מאוד (מ-1 ועד 1046).

גרף ראשון - מתאר את הציון שמקבלת כל עסקה על בסיס הנוסחה הר"מ:

שבוי חי תמורת אסיר חי = 1.

גופה תמורת גופה = 1.

גופת ישראלי תמורת פעיל טרור חי = 10.

בגרף שלעיל ניתן להבחין שהעליה הראשונה המשמעותית ביחס של מה מדינת ישראל קיבלה תמורת מה שנתנה, הינה בעסקת **עמרם** בשנת 1979. להזכיר את הביקורת הנוקבת ביותר על רוה"מ בגין והסערה בכנסת באותם ימים שכללה גם שתי הצעות אי אמון בממשלה בשל תוצאות העסקה.

מגמת העלייה נמשכת גם בעסקאות חטופי הנח"ל, העסקה הראשונה עם הפת"ח והשנייה עם ג'בריל. מהגרף שלעיל ניתן ללמוד שבניגוד למקובל, העסקה הראשונה שפרצה את הסכר הינה עסקת **עמרם** ולא ג'בריל.

עסקת **אסעד** הינה עסקה חריגה לטובה לכאורה מבחינתה של ישראל, משוחרר חי אחד תמורת גופה. בנוסף יש להדגיש כי מדובר בחייל דרוזי שפותה ע"ר רומנטי להגיע ללבנון נשבה חי ונרצח בהיותו שבוי, עסקה שארכה 8.5 שנים (הארוכה ביותר עד כה) ועם ארגון החז"ד.

עסקת אלשיך ופינק בשנת 1996 הינה תחילת עידן העסקאות עם חזבאללה אשר מסתמנת במגמת עליה ובחזרה לרמת העסקאות שבוצעו להחזרת חטופי הנח"ל. עם חזבאללה מתקיימות 4 עסקאות רצופות אשר משמרות מגמת עליה עם התמתנות מסוימת בעסקת גולדווסר ורגב.

עסקת שליט בשנת 2011 הינה העסקה האחרונה שבצעה ישראל, עסקה המסמנת רף חדש של מחיר שהינו הגבוה ביותר מבין כל העסקאות שבוצעו עד כה.

בגרף זה מציג מגמת עליה ברורה ומובהקת לאורך השנים וניכר כי ארגוני הטרור משכילים למצות את המו"מ עם ישראל טוב יותר בכך, שהמחירים שישראל משלמת מעסקה לעסקה, עולים.

ניכר כי גם אם עסקת אסעד מייצרת התמתנות משמעותית ביותר במחירים שישראל משלמת (בהתאם לנוסחה), האמור מייצר תקדים בעייתי ביותר של תשלום חיי תמורת גופה, תקדים אותו משכיל חזבאללה למצות היטב ומביא את ישראל לתשלום של חיים רבים מאוד יחסית תמורת גופה.

גרף שני - מתאר את הציון שמקבלת כל עסקה באופן קצת יותר פרטני וברזולוציות קצת יותר גבוהות של המרכיבים וניתוח העסקאות, על בסיס הנוסחה הר"מ:

חי רגיל (-) (עצורי אליחיאם/אנצאר' וכו') = 10.

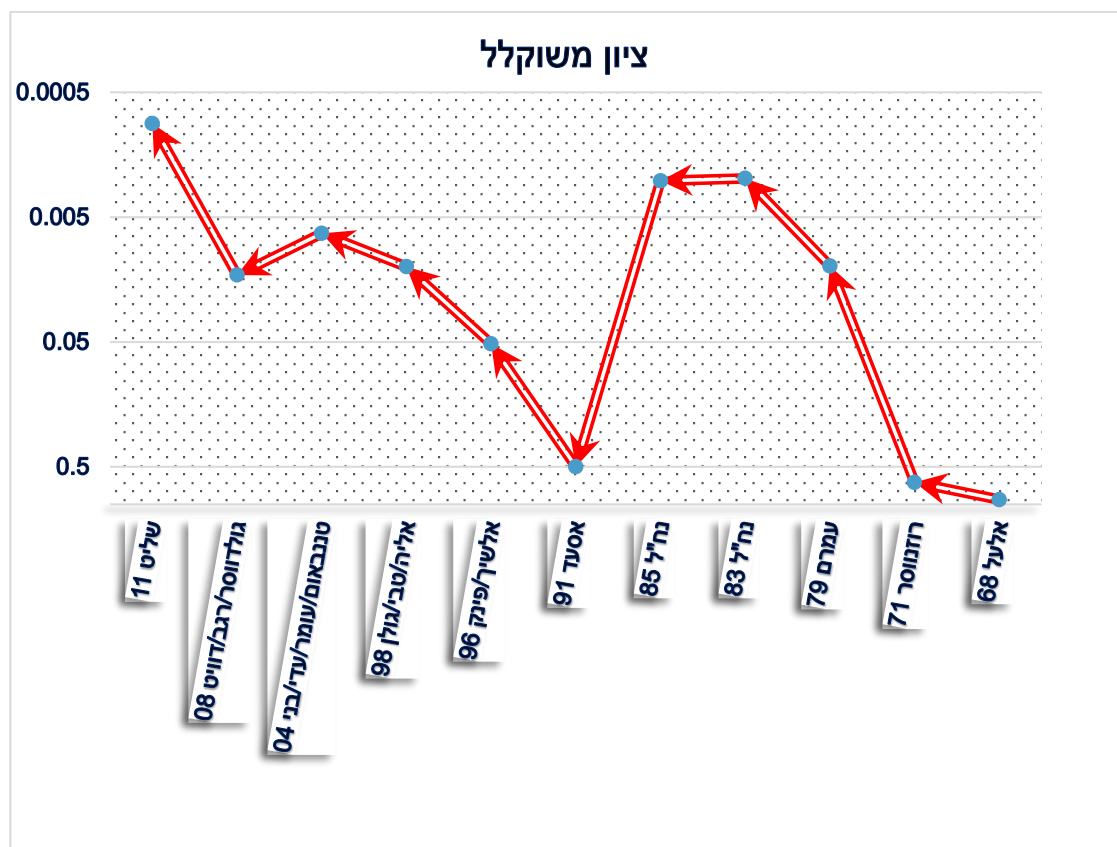
חי רגיל (ישראלי/טרור) = 20.

דם על הידיים/מאסר עולם = 25.

סמל (עוביד/דיראני/קונטאר וכו') = 30.

מידע - התקיים בעסקת גולדווסר ורגב בלבד. קיבלנו מידע שלא תרם דבר ומסרנו מידע שלא תרם דבר, פרמטר שהתקזז והורד מהנוסחה.

חישוב הציון המשוקלל של כל עסקה בוצעה ע"י סכמת התמורה שקבלה מדינת ישראל חלקי סכמת המחיר ששילמה.

ראשית, ניתן להבחין שגם בגרף זה המגמה הכללית דומה מאוד לזה של הגרף הקודם. עם זאת ניתן לסמן את הבדלים הר"מ:

- ❖ בגרף זה ניתן להבחין שהשוני בין עסקת הנח"ל עם הפת"ח לזו שבוצעה עם ג'בריל כמעט שאינו קיים, שתי העסקאות מקבלות את אותו ציון כמעט (0.00245 ו-0.00256 בהתאמה), זאת מאחר שבנוסחה זו 4,700 עצירים ממחנה המעצר 'אנצאר' שבלבנון ו-97 אסירים שפוטים מבתי כלא בישראל שווים פחות או יותר ל-1,150 אסירים שפוטים מבתי הכלא בישראל, בהם 'דם על הידיים' וסמל אחד.
- ❖ בעסקת אליה/טבי/גולן משלמת ישראל מחיר גבוה יותר מזו ששילמה בעסקת אלשיך ופינק וקצת יותר נמוך מזה ששילמה בעסקת טננבאום/עומר/עדי/בני. עפ"י גרף זה חזבאללה מצוי בגרף עליה רצוף בשלושת העסקאות הראשונה ובירידה בעסקה הרביעית של גולדווסר ורגב, להזכיר שאירוע חטיפתם פתח את מלחמת לבנון השנייה על תוצאותיה ההרסניות גם בעבור חזבאללה.
- ❖ בגרף זה עסקאות הנח"ל מקבלות ציון גבוה מאלו של חזבאללה ובאופן די ניכר לפחות מול השתיים הראשונות (אלשיך/פינק ואליה/טבי/גולן). האמור לאור הפער הגדול מאוד בין כמות המשוחררים החיים ששוחררו בעסקאות הנח"ל.

סיכום הגרפים

שני הגרפים מצביעים על מגמה די דומה. בראשית הדרך ניכר כי המחירים ששילמה מדינת ישראל היו די זהים לתמורה אולם מאז עסקת עמרם המחיר החל לעלות באופן מעריכי עד לשיא בעסקת הנח"ל עם הפת"ח ועם ג'בריל. עסקת אסעד ממתנת ובאופן משמעותי ביותר את הגרף אולם מייצרת תקדים של שבוי שנתפס חי, נרצח בהיותו שבוי ובתמורה לגופתו משלמת ישראל במגורש חי שמוחזר לשטח. תקדים אותו מנצל חזבאללה היטב החל מהעסקה הראשונה. שלושת העסקאות הראשונות עם חזבאללה במגמת עליה רציפה מעסקה לעסקה ועם התמתנות בעסקה הרביעית (גולדווסר ורגב). ניכר ובאופן ברור שעסקת שליט מייצרת תג מחיר חדש ותקדימי (לרעת ישראל) שלא היה קודם לכן ויש להניח שהמו"מ לעסקה הבאה יחל מן הסתם מהמקום הזה.

טבלת השוואת נתוני ההתנהלות

בטבלה הנ"ל תבוצע השוואה בהתנהלות ישראל והצד החוטף. כאמור בפתיח לפרק זה, ההשוואה מבוצעת עפ"י ההתנהלות כפי שנסקרה בפרק המתאר את הרקע ההיסטורי של כלל העסקאות לאורך השנים.

הניתוח בוצע עפ"י הפרמטרים הבאים:

- ❖ **יחס עלות/תמורה** - נתון כמותי בלבד של מה קיבלנו ומה נתנו, בחלוקה של חיים תמורת חיים וגופות תמורת גופות. הנ"ל בהתעלם משאר הנתונים של חלק מהעסקאות (מידע וכו'), לאור שוליותם. **אדום** - גבוה, שחור - סימטרי, **ירוק** - נמוך.
- ❖ **אקטיביות במו"מ** - מי מהצדדים יותר אקטיבי ומשדר רצון עז יותר לניהול מו"מ לעסקה. **1** - אקטיבי מאוד, **2** - ממוצע, **3** - פסיבי.
- ❖ **מידת התפשרות במו"מ** - עד כמה כל אחד מהצדדים היה מוכן להתפשר מהמקום בו האמין כי יוכל לממש את דרישותיו. **1** - התפשר מאוד, **2** - ממוצע, **3** - התפשר מעט.
- ❖ **עקביות בעקרונות** - עד כמה כל אחד מהצדדים עקבי בהצהרותיו ובמדיניות שקבע. **1** - לא עקבי לחלוטין, **2** - ממוצע, **3** - עקבי מאוד.

מסך	עקביות בעקרונות		התפשרות במו"מ		אקטיביות במו"מ		יחס עלות/תמורה		עסקה
	ישראל	צד ב'	ישראל	צד ב'	ישראל	צד ב'	ישראל	צד ב'	
39 יום	3	1	1	2	1	1	22 (48)	24	1
שנה וחודשיים	3	1	1	2	2	2	1	1	2
11-כ חודשים	3	1	3	1	3	1	1	76	3
שנה ו-4 חודשים	2	2	2	3	2	2	6	4700+97	4 (פת"ח)
כ-3 שנים	3	1	3	1	3	1	3	1150	(ג'בריל)
אין עסקה!	3	3	3	3	2	2	0	0	5
8 שנים ו-5 חוד'	3	1	2	2	2	2	1 (גופה)	1 (אסיר)	6
10 שנים ו-5 חודשים	2	2	3	1	3	1	2 (גופות), 16 (לוחמי צד"ל)	45 (עצורים), 123 (גופות)	7
כשנה	3	1	3	1	3	1	1 (גופה) וחלקי (גופות)	60 (עצורים), 40 (גופות)	8
3 שנים ו-4 חודשים	3	1	3	1	3	1	1 (חטוף), 3 (גופות)	436 (כלואים), 59 (גופות)	9
שנתיים	3	1	3	1	2	2	3 (גופות)	5 (כלואים), 199 (גופות) ומאות אסירים	10
5 שנים ו-4 חודשים	3	1	3	1	3	1	1	1046	11
	34	16	30	19	29	17	יחס יורד	יחס עולה	סיכום

ניתוח ממצאי הטבלה

כאמור, תוצאה נמוכה מבטאת רצון גדול יותר לגבש עסקה, התפשרות גדולה יותר וויתורים גדולים יותר מהעקרונות שנקבעו/הוצהרו.

להלן ניתוח פרטני של הפרמטרים השונים:

❖ **יחס עלות/תמורה** - ישראל ביחס עולה וצד ב' ביחס יורד, בהתאמה. ניתן לראות שהעלות של ישראל עולה בציר חד וברור לכל אורך השנים, גם בעסקה 6 (אסעד) אמנם זה אחד תמורת אחד אולם ישראל משלמת בחי תמורת גופה, תקדים שעל פניו נראה ויש להניח, נוצל היטב ע"י חזבאללה בכל ארבעת העסקאות שבצע עם ישראל לאחר מכן.

❖ **אקטיביות במו"מ** - ישראל 17 וצד ב' 29. בולט מאוד האיזון באקטיביות מול ארגונים כמו פת"ח וחז"ל אל מול זה שבין חזבאללה וחמאס, שני האחרונים מנהלים קו הרבה יותר קשוח ולכאורה להיטות הרבה יותר

נמוכה למימוש העסקה. לסייג את האמור בעסקת **גולדוסר ורגב** שחטיפתם הביאה למלחמת לבנון השנייה במהלכה שילם חזבאללה והעם הלבנוני מחירים גבוהים מאוד. עובדה שככה"נ שמה את חזבאללה במקום קצת פחות נוח מכפי שהיה רגיל, מה שהביא אותו לצורך לסיים את פרק המלחמה ולממש עסקה מהר ככל הניתן. בהקשר זה לציין את התבטאות נצראללה לאחר המלחמה שאם היה יודע מראש שתגובת ישראל תהיה כפי שהייתה, לא היה מאשר לממש את החטיפה. נראה שלאורך השנים גם הלחץ הציבורי בישראל שהולך וגדל מביא את ישראל לאקטיביות גבוהה לאור הרצון הלאומי והפוליטי לסיים עם האירוע מה יותר מהר.

❖ **התפשרות במו"מ - ישראל 19 וצד ב' 30.**

- עסקה 1 ו-2 - ניכר כי ישראל משכילה לנהל מו"מ נוקשה עם התפשרות נמוכה מאוד.
- עסקה 3 - החז"ע דורש 150 אסירים ולבסוף מקבל 76 בהם לראשונה עם 'דם על הידיים', כאמור לעיל שחרור מסיבי ראשון ותקדימי.
- עסקה 4 - ישראל אינה נענית לדרישת הפת"ח לשחרור גם של אסירים מישראל.
- עסקה 4 (גיבריל) - החז"ע מקבל כמעט את כל מה שדרש בראשית המו"מ, דורש 1,200, ישראל מוכנה ל-250 ולבסוף משחררת 1,150.
- עסקה 6 - לראשונה ישראל משלמת בחי תמורת גופה. לציין כי בהחזרה לשטחים של מגורש אחד בלבד.
- עסקה 7 - ישראל משחררת אסירים רבים מאוד יחסית בעבור 2 גופות (בנוסף לעוד 123 גופות).
- עסקה 8 - ישראל מתעקשת על עקרון של גופות תמורת גופות ולבסוף משחררת בנוסף לגופות גם 60 עצירים.
- עסקה 9 - ישראל משחררת לחזבאללה גם 400 אסירים פלסטינים ושני קלפי מיקוח ששמרה בעבור עסקה על **רון ארד**.
- עסקה 10 - בניגוד להצהרות מלחמת לבנון השנייה מסתיימת ללא השבת הגופות ובעסקה שנרקמה משחררת ישראל אסירים פלסטינים בעסקה עם חזבאללה.
- עסקה 11 - חמאס מקבל את כל דרישותיו מישראל.

ניכר כי בראשית הדרך (עסקה 1 ו-2) משכילה ישראל לנהל מו"מ נוקשה ועם מידת התפשרות נמוכה. עם זאת יש לציין כי מדובר בעסקאות ראשונות בהן משחררת ישראל אסירים וניכר כי ההתפשרות לראשונה בעקרון זה מאפשר להציג קו נוקשה במו"מ.

בהמשך ניכר כי לאחר שתקרת הזכויות של שחרור אסירים תמורת חטופים נשברה, היכולת של ישראל להציג גם קו נוקשה במו"מ הולכת ונשחקת ובאופן די ברור. מאז שחזבאללה נכנס לתמונה (עסקה 7) מצבה של ישראל נהיה אף יותר מורכב. הארגון מציב סטנדרטים גבוהים ביותר כבר מהעסקה הראשונה, שהולכים ועולים בין עסקה לעסקה. יש להניח שחמאס החל את הדרישות מישראל בעסקת **שליט** מהמקום בו הסתיימה העסקה האחרונה עם חזבאללה.

❖ **עקביות בעקרונות - ישראל 16 וצד ב' 34.** הפער בין מה שהוצהר לבין מה שבוצע בסופו של דבר החל למעשה

- כבר מהעסקה הראשונה ואפיין כמעט את כל העסקאות מאז.
- עסקה 1 - הצהרה פומבית המתנגדת לכל דרישות החטופים מחשש ליצירת תקדים.
- עסקה 2 - הצהרת שהב"ט שאין לשחרר אסירים תמורת חטופים, אין לנהל מו"מ עם פת"ח מאחר שמדינת ישראל אינה מכירה בו.
- עסקה 3 - ניהול מו"מ עם אש"פ בניגוד למוצהר, לראשונה שחרור המוני של אסירים.
- עסקה 4 (גיבריל) - ישראל משחררת רוצחים בניגוד להצהרות בראשית המו"מ.
- עסקה 6 - ישראל לראשונה משלמת בחי תמורת גופה.

עסקה 8 - ישראל הציבה עקרון של גופות תמורת גופות לבסוף שחררה גם חיים.

עסקה 9 - ישראל מצהירה שוב על עקרון של גופות תמורת גופות ומשלמת גם בחיים.

עסקה 10 - מלחמת לבנון השנייה לא תסתיים עד להשבת הגופות, ישראל לא תשחרר אסירים פלסטינים לארגון לבנוני.

עסקה 11 - ישראל מצהירה שלא תנהל מו"מ עם חמאס, במבצע 'עופרת יצוקה' לא תהיה הפסקת אש והמעברים לא יפתחו על לפתרון סוגית שליט.

מן המקובל הוא שמדינות לא אחת פועלות באופן שונה מהמדיניות המוצהרת, עם זאת בד"כ מבוצע הדבר עמוק מתחת לשולחן ובאופן כזה שמייצר מרחב הכחשה פומבי.

בניתוח שלעיל, ישראל אינה פועלת לאורך השנים בהתאם לעקרונות שהציבה שעל חלקן אף הצהירה בפומבי, בחלק מהמקרים פעלה הפוך ובאופן בוטה ביותר שלא השאיר לה שום מרחב הכחשה שהוא.

סיכום ניתוח ההתנהלות

לישראל ערכים נמוכים יותר בכל הפרמטרים, כמעט בכל העסקאות, האמור ניכר באופן ברור בטבלה ומובא לידי ביטוי אף בגרפים. ניתן להתרשם שבראשית הדרך ובשתי העסקאות הראשונות שבוצעו, הצליחה מדינת ישראל לנהל מו"מ קשוח ולהביא לעסקאות מאוד מאוזנות. יש להניח ששבירת העקרון של שחרור אסירים תמורת חטופים היוותה וויתור מספיק גדול שייצרה את האיזון ביכולת של ישראל להיות קשוחה מחד, אולם מאידך שבירת עקרון זה היוותה גם חלק מהתמורה שקיבל הצד השני.

לתשומת לב שהפערים הגדולים ביותר מובאים לידי ביטוי בעקביות בעקרונות (34 מול 16). יש להניח שהאמור נגזרת של העובדה שלמדינת ישראל אין עקרונות מוגדרים לנושא השו"ן ועל כן בכל עסקה ועסקה מוגדרים עקרונות אחרים והיכולת לעמוד בהצהרות שנקבעו בראשית הדרך נשחקת עד מאוד ופעם אחר פעם ישראל נאלצת לסטות ולעיתים באופן בוטה מאוד מהעקרונות עליהם הצהירה בראשית המו"מ ובהתאם לכך גם נדרשת לשלם מחירים שעולים ומאמירים מעסקה לעסקה.

גם בגרפים וגם בטבלה ניכר שעסקת **עמרם** בשנת 79 פורצת את הסכר לשחרור המוני של אסירים בהם גם 'דם על הידיים', פריצת סכר המגיעה לשיא בעסקת ג'בריל בשנת 85, עם רצף של 3 עסקאות במגמת עליה ב-6 שנים שבהן שוחררו אסירים רבים מאוד. יש להניח שעסקאות אלו מהוות בין השאר את הבסיס והמוטיבציה של חזבאללה לממש את מבצע חטיפתם של **אלשיך ופינק** שמבוצעת כ-7 חודשים לאחר מימוש העסקה עם ג'בריל.

חזבאללה מממש את העסקה הראשונה שלו עם ישראל **אלשיך ופינק** בשנת 96, כ-4.5 שנים לאחר מימוש עסקת **אסעד**, במהלכה לראשונה שילמה ישראל בחי תמורת גופה. ניכר כי חזבאללה משכיל להרחיב גם את הסדק הנ"ל לכדי שחרור של 40 עצורים לבנונים (בנוסף לעוד 123 גופות) בתמורה לגופותיהם של **אלשיך ופינק**.

ניכר כי חזבאללה משכיל לנהל את כל ארבעת העסקאות באופן קשוח וביכולת להשיג תמורה גבוהה יותר מעסקה לעסקה, למעט **גולוסר ורגב**. בעסקה זו כאמור היה חזבאללה עם הגב לקיר ועל כן נדרש להתפשר במידה מסוימת מהסטנדרטים שקבע בעסקאות שקדמו לכך, כשבכל מקרה הוא מצליח לשמר רף גבוה של תמורה. עוד נראה שהעובדה שאת כל עסקאות חזבאללה מנהל אדם אחד לאורך השנים (עמאד מעיניה) בעוד שבצד הישראלי מתחלפים הנושאים ונותנים שכאמור לעיל מתחילים כל עסקה מחדש ללא בסיס של עקרונות לאומיים מוסכמים, הביאה את חזבאללה ליכולת גבוהה יותר לנהל מו"מ נוקשה וקשוח שבכל פעם מתחיל למעשה מהמקום בו הסתיימה העסקה האחרונה ולהשיג בסופו של דבר הישגים גבוהים יותר מעסקה לעסקה.

חמאס גם הוא משכיל לנהל מו"מ קשוח ביותר עם מדינת ישראל שבסופו הוא מקבל כמעט את כל שדרש בראשיתו. יש להניח שחמאס השכיל לנתח ולהפיק לקחים שהאופן בו נוהלו ארבעת העסקאות הקודמות שביצעה ישראל עם חזבאללה ואף לא מן הנמנע שלקחי חזבאללה מעסקאות אלו הועברו לחמאס מבעוד מועד באופן יזום.

מכאן יש להניח שהעסקה הבאה שתבצע מדינת ישראל לפחות עם חמאס או חזבאללה, תחל במידה זו או אחרת מהמקום בו הסתיימה עסקת שליט.

ניתן להתרשם ובאופן די בולט הפערים המאוד משמעותיים באופן ניהול המו"מ בין פת"ח וחז"ל לג'בריל, חזבאללה וחמאס. אלו האחרונים מתנהלים באופן קשוח ונוקשה ביותר ומשכילים להשיג תמורות גבוהות מאוד שחוצות כל פעם מחדש את הרף של העסקה שקדמה לה. עוד ברור שלמרות היכולת המאוד גבוהה של ארגונים אלו לנהל מו"מ נוקשה וקשוח, לפחות מעסקת **גולדווסר ורגב** ניתן ללמוד שגם ארגון קשוח כמו חזבאללה מתפשר באופן משמעותי לאחר ששילם מחיר קינטי גבוה בעבור החטיפה שביצע.

בנוסף, יש להזכיר כי בשנתיים שטרם חטיפתם של **גולדווסר ורגב** ביצע חזבאללה 5! ניסיונות לחטיפת חיילים, ניסיונות עליהם לא שילם כמעט שום מחיר. האמור שוב מחדד את התובנות הבאות:

- ❖ לחזבאללה הייתה מוטיבציה גבוהה ביותר לבצע פיגועי חטיפה של חיילים. ניתן להעריך שמן הסתם לאור התמורות הגבוהות שהשכיל לקבל בתמורתם ושעוד עלו מעסקה לעסקה.
- ❖ המחיר הקינטי הגבוה ביותר ששילם חזבאללה במהלך מלחמת לבנון השנייה הביא אותו להתפשרות לא מבוטלת במו"מ בעסקת **גולדווסר ורגב**.
- ❖ ההרתעה שייצר המחיר הקינטי שספג חזבאללה ולבנון כולה במלחמת לבנון השנייה, מונעת מבעדו לממש פיגועי חטיפה נוספים! עד כה לפחות...

סיכום

איך הגענו עד הלום?

אין ספק שהאתוס הדתי לפדיון שבויים שעוד התפתח מאז קום המדינה גם לאתוס לאומי-מוסרי, הינו אחד מהערכים החשובים והמרכזיים של העם היהודי והציבור הישראלי, לפחות של זה המשרת בצה"ל. יש לציין שפדיון שבויים הינו ציווי שיש לו גם הסתייגויות דתיות. עפ"י ציווי זה וההסתייגויות ההלכתיות, חובה עלינו לעשות כל שניתן ע"מ להחזיר כל יהודי באשר הוא לבייתו, אולם לא במחיר של סכנת הציבור. על כן קבעו חז"ל ש'**אין פודין את השבויין יתר על כדי דמיהן, מפני תיקון העולם**'.

המשמעות הינה שאם אנו נפדה את שבוינו בכל מחיר, אנו למעשה מביאים סכנה על כלל הציבור בכך שאנו הופכים את השבוי היהודי לנכס יקר מאוד ומשתלם ביותר שיעודד חטיפות נוספות של יהודים. בכך למעשה קבעו חז"ל שיטת 'תקרת זכוכית' למחיר שאנו צריכים לשלם בעבור פדיון שבוינו, גובה התקרה הינו למעשה הפונקציה של מידת הסכנה על הציבור שתביא התמורה בעבור פדיון השבויים.

האתוס הדתי גם עוסק בהבחנה שבין פדיון של שבוי חי ומת. הבאת יהודי לקבר ישראל הינה אחת מהמצוות החשובות. עם זאת גם כאן נקבע שלמרות החשיבות, **ספק** פיקוח נפש מספיק בכדי לדחות את המצווה הנ"ל. בכך למעשה מתקיימת הבחנה דתית ברורה ביותר במחירים שאנו צריכים לשלם ובסיכונים שאנו צריכים לקחת, כשאנו נדרשים לפדות שבוי חי או מת.

כאמור, האתוס הדתי התפתח לאתוס לאומי-מוסרי שהחל עם הקמת המדינה וצה"ל, על פיו ברור לכל חייל צה"ל שהמדינה לא תפקיר אותו בשטח או בידי האויב. אתוס משמעותי ונידבך מרכזי ביותר (שמיותר להסבירו) בערכים עליהם נבנה צה"ל והמדינה כולה. הנ"ל מצטרף לעסקאות להחזרת השבויים ממדינות ערב לאחר כל אחת מהמלחמות, החל ממלחמת העצמאות ועד למלחמת יום הכיפורים.

מקובל ונהוג שלאחר עימות צבאי מלחמתי בין מדינות, במסגרת סיום הסכסוך או לפחות הסכם על הפסקת אש, מתקיימת עסקת החלפת שבויים הדדית במסגרתה כל צד מחזיר לצד השני את כל השבויים שבידו.

המציאות שנוצרה לאחר כל אחת מהמלחמות שניהלה מדינת ישראל עם מדינות ערב מאז הקמתה, הביאה לכך שמדינת ישראל שבתה הרבה יותר שבויים של מדינות ערב מכפי שאלו הצליחו לשבות חיילי צה"ל. עובדה זו הביאה לכך שמדינת ישראל פדתה את חיילי צה"ל ביחס של חייל צה"ל אחד תמורת עשרות ואף מאות רבות של חיילי מדינות ערב. עובדה זו קבעה למעשה 'תג מחיר' ציבורי ותודעתי שחייל צה"ל אחד שווה הרבה יותר מכפי ששווה חייל ערבי, עובדה נוספת שהעצימה עד מאוד את האתוס הדתי. מיותר לציין שהאתוס המוסרי-לאומי המתפתח והשיח הציבורי בנושא זה במדינה אינו נסתר מעיניהם ואוזניהם של יריבנו במדינות ערב.

פיגועי הטרור של שנות ה-70 ובדגש על הפיגועים במסגרתם השתלטו מחבלים על מרחבים בתוך מדינת ישראל ולקחו אזרחים ישראלים כבני ערובה לשם מיקוח על שחרור אסירים בתמורתם, פתחו עידן חדש בהתמודדות של מדינת ישראל עם ארגוני הטרור השונים. יש להניח שההתנהלות הלאומית של מדינת ישראל בכל הנוגע לשבוייה כפי שנסקר לעיל, לא נסתרה גם מעיניהם של ארגוני הטרור, שהבינו שמדובר בסוגיה רגישה ביותר בהווה היהודית והישראלית.

פיגועי המיקוח של שנות ה-70 וה-80 נתקלו במדיניות ביטחונית לאומית נוקשה ביותר שכונתה 'דוקטרינת רבין'. עפ"י מדיניות בלתי מתפשרת זו, ניהלה ישראל מבצעי לחימה לשחרור בני הערובה בכל אחד מהמקרים. יש להדגיש שמדיניות זו גבתה ממדינת ישראל מחירים גבוהים ביותר ובלתי נתפסים במושגים של היום. רבים מבני הערובה ואף חיילי צה"ל נרצחו ונהרגו במסגרת אותם מבצעי חילוץ. לציין את פיגוע 'כביש החוף' בשנת 1978 במסגרתו **נרצחו 30 אזרחים, בהם 13 ילדים וחייל ו-71 אזרחים נפצעו** במהלך מבצע החילוץ על שני האוטובוסים עליהם השתלטו המחבלים.

יש לציין שהמדיניות שננקטה במסגרתה נגבו מחירים מאוד משמעותיים בחיי אדם אותם שילמה מדינת ישראל במסגרת שחרור כלל בני הערובה שנתפסו ע"י מחבלים, התקבלה בהבנה ובקונצנזוס די נרחב יחסית בקרב הציבור במדינת ישראל, שראה במחירים הנ"ל תשלום שנכון לשלמו בעבור סיכול כלל פיגועי המיקוח.

עוד יצוין שמאז ראשית שנות ה-80 הפסיקו לחלוטין פיגועי המיקוח מצד ארגוני הטרור. ככה"נ יש לאמור סיבות נוספות הקשורות למצבם של ארגוני הטרור. עם זאת ברור הוא שהמדיניות הבלתי מתפשרת של מדינת ישראל וחוסר ההצלחה של ארגוני הטרור לממש פיגוע מיקוח אחד במסגרתו שוחררו אסירים מבתי הכלא בישראל, תרמה את תרומתה המשמעותית להפסקת פיגועי המיקוח, ייתכן אף תרומה מכרעת.

אחת המסקנות המתבקשות מהניתוח של פיגועי המיקוח הינה, שלמדיניות הנוקשה והבלתי מתפשרת שננקטה, בנוסף למחירים גבוהים מאוד בחיי אדם שמדינת ישראל הייתה מוכנה לשלם, היו בכוחם להשפיע ובאופן משמעותי ביותר על ארגוני הטרור. האמור כמובן למי שמקבל את ההנחה שלמדיניות שננקטה הייתה השפעה משמעותית לשינוי ה'מודוס אופרדני' של ארגוני הטרור ולמעשה להפסיק לחלוטין את פיגועי המיקוח.

מאז סוף שנות ה-60 החלו ארגוני הפלסטינים לממש פיגועי חטיפה. הפיגוע הראשון במסגרתו נאלצה ישראל לנהל מו"מ עם המחבלים היה כאמור חטיפת מטוס אלעל בשנת 68. תוצאת המו"מ שנוהל עם המחבלים הייתה שחרור של אסירים תמורת חטופים ישראלים ביחס קרוב מאד של אחד תמורת אחד (24 תמורת 22). פיגוע החטיפה השני במסגרתו נוהל מו"מ ארע בשנת 71 במהלכו נחטף האזרח **שמואל רוזנווסר** מגבול הלבנון, תוצאת המו"מ הייתה שחרור של אסיר אחד (נידון למוות) תמורתו.

יש להניח שהעובדה שישאלה השכילה לשלם בעסקאות הראשונות ביחס של אחד תמורת אחד נתונה לכך שעצם מימוש המו"מ עם ארגוני הטרור ושחרור אסירים לראשונה כשלעצמו היווה חלק מהמחיר שמשלמת המדינה וארגוני הטרור מקבלים. החל מהעסקה השלישית עצם ניהול מו"מ עם ארגוני טרור לשחרור אסירים הפך באופן טיבעי לעובדת חיים מוגמרת והנחת מוצא ממנה מתחילים ומבלי שנדרש לשלם עליה שום מחיר!

כאמור לעיל, הסכר נפרץ במו"מ להחזרתו של חייל המילואים **אברהם עמרם** שנחטף במהלך 'מבצע ליטני', ישראל שחררה תמורתו 76 אסירים בהם עם 'דם על הידיים'. המחיר ששילמה מדינת ישראל בעסקה זו הביא לסערה פוליטית וציבורית במהלכה אף הוגשו שתי הצעות אי אמון בכנסת בשל המחיר המופלג ששילמה המדינה. מאז המחירים שמשלמת ישראל בעבור החזרת חטופיה ומתיה הולכים ומאמירים עד לשיא של 1046 אסירים, בהם 280 עם 'דם על הידיים' תמורת החייל **גלעד שליט**.

לאחר חטיפתו של **שליט** שר הביטחון דאז אהוד ברק כינס ועדה בראשות השופט בדימוס שמגר לגיבוש קני מידה ברורים להתנהלות במקרה של שבויים ונעדרים, ביוני 09 הגישה הוועדה את מסקנותיה. עד כה, מסקנות הוועדה והמלצותיה טרם הובאו לדיון בממשלה ו/או בקבינט הביטחוני. הח"מ לא קרא את דוח הוועדה, עם זאת חלק מההמלצות שזה מכבר נודעו בציבור ועלו גם במסגרת הראיונות שקוימו מובאים לידי ביטוי גם בעבודה זו.

הויכוח הציבורי

העסקאות השונות לאורך השנים גררו אחריהן וויכוחים ציבוריים נוקבים ביותר, בצידו האחד של המתרחש יש את אלו שמוחים על המחירים המופלגים שמשלמת המדינה לארגוני הטרור ומצידו השני את אלו שטוענים שיש לעשות הכל ע"מ להחזיר כל חייל וכל אזרח שנחטף, בין אם הוא חי ובין אם הוא מת. לגבי הגישה שאומרת שיש לעשות הכל אפשר לצאת מנקודת הנחה שגם הקיצוניים ביותר בגישה זו אינם מתכוונים 'הכל' במלוא מובן המילה, מאחר שסביר להניח שאין הכוונה שהמדינה תאבד עצמה לדעת או תשלם במאות או אלפי הרוגים בעבור השבת חייל או אזרח שנחטף ע"י ארגון טרור. יש להניח שאף גורם ולו הקיצוני ביותר בגישה זו לא יסכים לשלם מחיר שכזה.

ויכוחים אלו הפכו סוערים ונוקבים יותר ויותר עם השנים על לקמפיין הציבורי החסר תקדים שהיה סביב שחרורו של **גלעד שליט**. הוויכוח הציבורי סביב נושא זה הפך לאחת את אירוע המו"מ מאירוע ביטחוני/מדיני טקטי לאירוע לאומי אסטרטגי שלא אחת אף היווה מנוף מאוד משמעותי גם במסגרת 'המשחק' הפוליטי במדינה. מחד ברור הוא שאין מחיר שוק לחייל או אזרח חטוף ומאידך, מדינת ישראל מעולם לא קבעה מחיר או אף עקרונות מנחים שיהוו מסגרת בסיס במסגרת ניהול מו"מ עם ארגוני הטרור להחזרת חטופים, מתים וחיים. על כן, הוויכוח הציבורי הנוקב מאוד סביב סוגיה זו הופך למעשה לוויכוח עקר שאין ממנו מוצא, מאחר שאינו מתחיל משום נקודת יחוס אחת ברורה.

ויכוח זה יכול היה להיות רלוונטי ואפקטיבי באם היה נסוב סביב העקרונות שמדינת ישראל מציבה לעצמה על בסיסם יקבעו המחירים שהיא מוכנה לשלם, כשהבסיס לעקרונות הללו הינו תפיסת ביטחון וניהול סיכונים ברור. ברור הוא שכיום כל מו"מ מתחיל מהמקום בו ארגון טרור דורש את המחיר שהוא חושב/מעריך שהוא יכול לקבל ממדינת ישראל, כשנקודת היחוס להערכה זו הינה מן הסתם המחירים ששלמה ישראל בעסקאות האחרונות ובאם המגמה בעליה, מן הסתם אפשר לדרוש ואף כנראה לקבל יותר מכפי ששולם בעסקה האחרונה.

איך מתנהלים?

הוויכוח הציבורי משחק מן הסתם לידי ארגוני הטרור הפועלים נגד מדינת ישראל ויש להניח שבהקשר הזה לפחות הם מתנהלים כמקשה אחת, עם קשרים ושיתופי פעולה הדוקים ביותר.

היכולת של ארגוני הטרור לנהל מו"מ קשוח ומתוחכם מול מדינת ישראל מקבלת משנה תוקף גם בשל:

- ❖ האתוס הדתי המאוד חזק מתחזק עוד יותר בערכים לאומיים ומוסריים עם השנים.
- ❖ ישראל מדינה דמוקרטית ועל כן נתונה למסגרת התנהלותית ומחויבות ציבורית אשר מייצרת אילוצים שאינם קיימים אצל ארגוני הטרור.

- ❖ אין עקרונות לאומיים או איזה שהוא בסיס ברור על פיו מנהלת מדינת ישראל מו"מ לשחרור חטופים עם ארגוני טרור, על כן כל ממשלה מתחילה למעשה את המו"מ מאפס כשהיכולת של ארגוני הטרור לקבוע את מחיר הפתיחה למו"מ עולה משמעותית ומביא את המדינה להתפשרויות חוזרות ונשנות.
 - ❖ בישראל מנוהל מו"מ לשחרור חטופים ע"י פרויקטור/מתאם שממונה ע"י רה"מ ופועל תחתיו. האמור מייצר שתי הטיות, האחת הינה שהמתאם מצוי בניגוד עניינים במידה לא קטנה, מאחר שבאם לא יהיה מו"מ אין לו למעשה תכלית קיום. השנייה, מאחר שאין עקרונות או בסיס לאומי קבוע ממנו מתחילים כל מו"מ ומו"מ, דמותו ואופיו של המתאם מהווים משקל גבוה מידי באופן בו מתנהל המו"מ.
 - ❖ מתאם השו"ן מהווה כיום גם כגורם האחראי על המו"מ וגם כגורם הביטחוני/מודיעיני/אופרטיבי מתכלל. למבנה האמור לא מעט הטיות מובנות המציירות לא מעט פערים וחסרונות.
 - ❖ הלחץ הציבורי שהולך ועולה עם השנים משפיע מאוד על מקבלי ההחלטות, לא אחת בעירוב אף של שיקולים פוליטיים שאו מהווים זרז לביצוע עסקה (שליט) או אף מונעים עסקה (ארד לאחר עסקת ג'בריל).
 - ❖ הלחץ הציבורי הופך את אירוע המו"מ מסוגיה טקטית לסוגיה אסטרטגית במסגרתה היכולת לנהל מו"מ קשוח נשחקת מאוד, באופן טיבעי.
 - ❖ ארגוני הטרור ערים מאוד לנעשה בציבור הישראלי סביב כל מו"מ ומנצלים זאת היטב בכך שמשכילים לנהל מערכות תודעתיות מול הציבור במדינה ובכך למעשה הופכים אותו לשחקן נוסף שלהם, במידה לא מועטה.
 - ❖ המחירים שמשלמת מדינת ישראל לא באמת ידועים/מנותחים לעומק באופן שיטתי (ולא רק אלו של משוחררים החוזרים לבצע פיגועים), הם לא מיידיים וכשהם משולמים, בד"כ וכמעט אף פעם זה לא בהקשר של העסקה שבוצעה. כך שלמעשה המחיר שאנו משלמים אינו מוחשי כמעט לאף אחד בשום צורה, לבטח במדינה שהחיים תחת איומי טרור הם חלק מההווה הבסיסית שלה.
- ניתוח ולו חלקי של התנהלות ארגוני הטרור מעלה את המרכיבים הר"מ :
- ❖ על ארגוני הטרור כמעט שלא מופעל לחץ ציבורי כלל, קיים לחץ מצד האסירים ובני משפחותיהם בעיקר מול הארגונים הפלסטינים אולם לחץ זה אינו דומה לנעשה בציבור הישראלי. כאמור לעיל, ארגוני הטרור משוחררים מן הסתם מהאילוצים בהם נתונה מדינה דמוקרטית.
 - ❖ ככלל, ניכר שאלמנט הזמן כמעט שאינו משחק תפקיד, ברוב העסקאות התנהלות ארגוני הטרור התאפיינה באדישות, לפחות כלפי חוץ.
 - ❖ ארגוני הטרור נדרשים להשקיע לא מעט משאבים בשמירה על החטופים באופן ממודר ומוקפד ביותר.
 - ❖ ניכר כי קיימת יכולת לא מבוטלת של ארגוני הטרור לעמוד בכל אחד מהעקרונות שהציבו לעצמם, הם היו מאוד עקביים בעקרונותיהם כמעט בכל העסקאות ובאופן יחסי אלינו. בהקשר זה לציין את ג'בריל שלא מצמץ שישאל חטפה את אחיינו ולא נאות לוותר בשום דבר, אפילו לא לקיים שיח בנושא ואת נצראללה שהנחה לשים את גופת בנו בתחתית רשימת הגופות שהיו אמורות לחזור מישראל וגם במקרה זה גופת בנו לא הייתה גורם משפיע כלל במו"מ.
 - ❖ כאמור לעיל, קיים שיתוף פעולה בין ארגוני הטרור, לבטח אלו הפלסטינים אולם גם בינם לבין חזבאללה וניכר כי לפחות מבחינת התוצאה מעסקה לעסקה, מופקים לקחים וקיים ניסיון מצטבר בין ארגוני. על כן כל עסקה מתחילה מבחינתם בהערכה של כמה הם יכולים לקבל, עד כה לפחות ניכר כי הערכותיהם היו די טובות, בלשון המעטה... המחשת האמור באה לידי ביטוי הן במספר האסירים שהמשוחררים מעסקה לעסקה והן בעובדה שמאז עסקת **אסעד** ישראל משחררת אסירים חיים תמורת גופות.
 - ❖ בצד ארגוני הטרור מנהלים את המו"מ בכמעט בכל המקרים אותם גורמים, ערפאת, ג'בריל, ונצראללה באמצעות מע'ניה.

תהליך קבלת ההחלטות בישראל

כאמור, למדינת ישראל אילוצים שאינם קיימים לארגוני הטרור ולו משום העובדה שהינה מדינה דמוקרטית על כל המשתמע מכך, ערכים, תרבות, מאפיינים פוליטיים וכו'. באם נתרגם את אופן ההתנהלות של שני הצדדים לאורך השנים למערכות שיקולים על פיהם התקבלו ההחלטות בכל צד ונשים על מאזניים את מערכת השיקולים של ישראל ('צד כחול') מחד אל מול מערכת השיקולים של ארגוני הטרור ('צד אדום') מאידך, נקבל את התרשים הבא אשר מביא לידי ביטוי את המכלול השלם של כל צד המסודר עפ"י סד"ע (גודל הפונט מבטא את הסד"ע/חשיבות).

התרשים שלעיל מסכם למעשה את הניתוח של כל אחד מהצדדים על פי המרכיבים השונים של השיקולים שמרכיבים את קבלת ההחלטה בכל צד.

'צד כחול'

- ❖ האתוס הדתי לאומי-מוסרי מקבל משקל משמעותי ביותר מעצם היותו אחד מהערכים המרכזיים והמשמעותיים שלנו כעם ומדינה.
- ❖ הלחץ הציבורי שהולך ועולה עם השנים משפיע באופן משמעותי ביותר על הדרג הפוליטי ומקבלי ההחלטות, עובדה המייצרת הטיות לא קטנות בכך שבחלק מההחלטות שהתקבלו בחלק מהעסקאות, השיקולים הפוליטיים קיבלו משקל גדול מידי מכפי שאמורים היו לקבל. לדוגמא, עסקת **רון ארז** שלא מומשה לאחר הרעש הציבורי שליווה את עסקת ג'בריל ועסקת **שליט** שהייתה ברקע למשבר הציבורי הנרחב לאור המצב הכלכלי במדינה.
- ❖ המתווך ממוקם בסד"ע חשיבות נמוך בשני הצדדים, האמור לאור העובדה שבניתוח התנהלות הצדדים לאורך השנים השפעת המתווך על ערכים ועקרונות של מי מהצדדים הייתה נמוכה ביותר, אם בכלל. למתווך חשיבות גדולה ביותר ביכולת שלו לייצר את הפלטפורמה לשיח בין הצדדים ולא אחת גם לגשר בין הצדדים על פערים,

אולם ככל שהדבר ארע היה זה תמיד מנקודת המוצא שנקבעה ע"י הצדדים שנקבעה בהתאם למערכת השיקולים שהוצגה לעיל.

❖ מהאמור, די ברור הוא שהשיקולים הביטחוניים ולבטח אלו האסטרטגיים מהווים מרכיב שולי בקבלת ההחלטות. הנ"ל גם מעצם העובדה שאין תפיסת ביטחון לאומית אסטרטגית, גם לא כזו הנוגעת לארגוני הטרור וגם משום העובדה שמעולם לא נקבעו עקרונות ו/או תפיסה מה נכון לשלם בעבור חטוף חי/מת.

'צד אדום'

❖ מחיר הפתיחה של המו"מ הינו הערכת 'צד אדום' כמה הוא יכול לקבל מאיתנו בנוסף לעוד קצת, במסגרת משחקי ניהול המו"מ. מחיר זה נקבע מן הסתם קודם כל ממה שישראל כבר הייתה מוכנה ואף שלמה בפועל בעסקאות קודמות, מחיר זה הינו הרף התחתון ביותר של העסקה, לאורך השנים והעסקאות ראינו שבד"כ מעסקה לעסקה המחיר עולה.

❖ חטיפת חיילים ואזרחים ישראלים מבחינת ארגוני הטרור הינו כלי אסטרטגי באמצעותו הם משחררים את אסיריהם, מחזקים את הלגיטימציה הציבורית שלהם ומשמנים את גלגלי הטרור בכך שמחזרים למעגל פעילים משמעותיים עם ידע וניסיון רב מאוד ומתחזקים את הנרטיב שהטרור משתלם, בסוף תשחרר.

❖ כפי שנסקר לעיל, הלחץ הציבורי שהולך ועולה עם השנים אינו נסתר מעיניהם של ארגוני הטרור, נצאללה וחמאס משכילים לרתום את הלחץ הנ"ל לטובתם והופכים למעשה את הציבור הישראלי לשחקן שלהם במערכה.

❖ גם למקבלי ההחלטות בארגוני הטרור יש שיקולים פוליטיים, אולם אלו מהווים מרכיב שולי יחסית ולו מעצם העובדה שהם אינם דמוקרטיים.

❖ כחלק מהאמור לעיל, היכולת של ארגוני הטרור לעמוד בלחץ הציבורי והאסירים מטבע הדברים גבוהה בהרבה מזה של מדינת ישראל. ניכר ובאופן די ברור שלאורך השנים והעסקאות הרבות, היכולת שלהם לנהל מו"מ קשוח ונוקשה בסבלנות של שנים לא מעטות, גבוהה מאוד.

ברור הוא שקיימים שיקולים רבים נוספים לכל אחד מהצדדים, אולם באמור בדיאגרמה השיקולים המרכזיים בלבד המהווים את רוב המערכת על פיה מתקבלות ההחלטות, לדעת הכותב כמובן ובהתאם לניתוחים שלעיל.

סוגיית המחירים

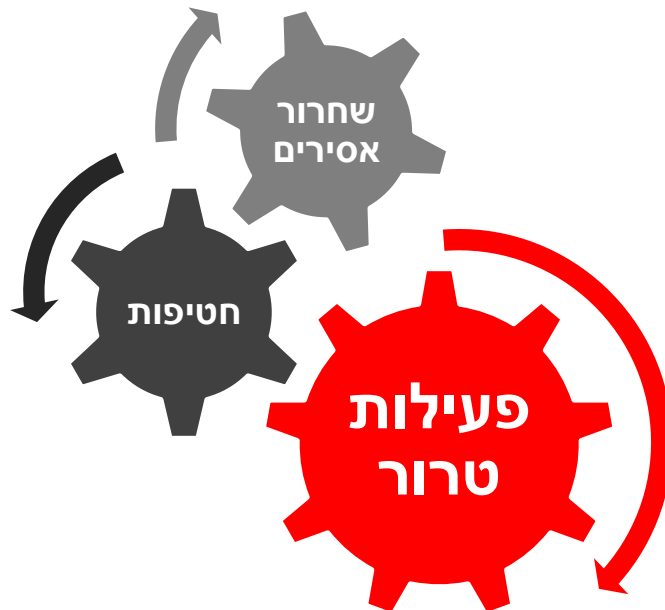
במסגרת הוויכוח הנוקב שמתקיים בחברה הישראלית ואף במסגרות הביטחוניות והמדיניות, קיימים לא מעט חילוקי דעות ותפיסות אודות מה הם באמת המחירים שמשלמת מדינת ישראל כתוצאה של שחרור אסירים ביטחוניים.

הגישה הרווחת הינה שיש למדוד את המחיר בעיקר סביב כמה אסירים משוחררים חזרו לבצע פיגועים בהם נפגעו ישראלים. לדעת הכותב קיימים מחירים לא מעטים נוספים והמחיר שלעיל הינו מחיר כבד ללא ספק, לבטח בכל מקום בו נשפך דם, אולם אינו המחיר הכבד ביותר שאנו משלמים משחרור של אסירים ביטחוניים.

להלן ניתוח של המחירים שמדינת ישראל משלמת משחרורם של אסירים ביטחוניים ומבלי לקבוע (בשלב זה לפחות) באם המחירים המשולמים הינם גבוהים או נמוכים בעבור התמורה המתקבלת:

❖ כאמור לעיל, חלק מהאסירים המשוחררים חוזרים לבצע פיגועים בהם נפגעים ישראלים. לציין שלרוב הפיגועים הנ"ל מתבצעים לא מעט זמן לאחר השחרור ובד"כ לא מתבצע בהקשר הרחב של העסקה (מעבר לציין העובדה שבוצע ע"י משוחרר עסקה זו או אחרת) ובמציאות בה אנו רגילים לספוג פיגועים ולחיות לצד הטרור, מקבל הדבר חשיבות משנית ומתקבל במידה מסוימת כמובן מאליו. מבלי להיכנס למספרים וסטטיסטיקה, כמותם נמוכה בהרבה מכפי הנהוג והמקובל לחשוב בקרב כלל הציבור.

- ❖ שחרור של אסירים ביטחוניים, לבטח כאלו עם /דם על הידיים המוערכים בד"כ כפעילי טרור משמעותיים עם ידע, ניסיון ומעמד מנהיגותי רם, מביא לשדרוג של הארגון וחיזוק משמעותי של השורות, הן מבחינה מקצועית ולא אחת גם מנהיגותית. מחיר שמן הסתם אינו מוחשי וקשה מאוד ל'תמחור', אם בכלל.
- ❖ הטרור משתלם, כל פעיל המתכוון לבצע פעילות טרור ופיגועים יוצא מנקודת הנחה ברורה שסביר מאוד להניח שגם אם ייתפס, יישפט ויכלא לזמן ארוך מאוד ואולי אף למאסר עולם (או אף מאסרי עולם), הוא ישוחרר במוקדם או במאוחר במסגרת עסקת שו"ן שלבטח תהיה במהלך כליאתו.
- ❖ לפחות מאז שארגון חזבאללה נכנס לתמונת עסקאות השו"ן, כל מו"מ מאז הפך למעשה לאירוע לאומי אסטרטגי אשר מעסיק את המדינה כולה במשך שנים לא מעטות, האמור עם משמעויות לא מבוטלות מבחינה חברתית, תרבותית ואף פוליטית.
- ❖ חזבאללה וחמאס משכילים להשתמש בציבור הישראלי כשחקן שלהם במו"מ והעובדה שהציבור שלא ברצונו ו/או טובתו מהווה שחקן של היריב מתורגמת בין השאר ע"י ארגוני הטרור והמדינות הערביות, לבטח אלו שבעימות עימנו, כחולשה של העם והציבור הישראלי וביכולת שלו לספוג אבדות ולהיכנס לעימותים צבאיים. מיותר לציין שלצערנו אנו עדיין לא יכולים להרשות זאת לעצמינו מאחר שנגזר עלינו להתעמת צבאית עוד לא מעט שנים עם לא מעט יריבים.
- ❖ חטיפת חיילים ואזרחים ישראלים זה עסק משתלם ביותר לצד החוטף. מעסקה לעסקה הרווחים עולים והעסק מניב יותר ויותר ובמידה מסוימת, אין תקרת זכוכית!...
- ❖ בקונסטלציה שנוצרה סביב העסקאות האחרונות, הארגון החוטף משכיל להניב גם רווחים עקיפים משמעותיים ביותר המחזקים מאוד את מעמדו כמושיע העם הפלסטיני ו/או האומה הערבית ומכאן גם לחיזוק משמעותי של התמיכה הציבורית והלגיטימציה לטרור מצידם. גם חזבאללה וגם חמאס השכילו לשחרר לא רק פעילים מארגונים אלא גם אסירים מארגונים אחרים ואף מדינות אחרות. הגדילו ועשו חמאס בכך שבעסקת **שליט** שוחררו אף כלואים ביטחוניים ערבים ישראלים.
- ❖ אחת הסוגיות המשמעותיות בעיני, שנתונה לוויכוח ולא מעט מהמרואיינים בעבודה זו לא הסכימו עימה, הינה השחיקה בהרתעה הביטחונית של מדינת ישראל. מאפייני ההתנהלות לאורך השנים, הוויתורים החוזרים ונשנים על עקרונות, לעיתים באופן די בוטה וההתפשרות על המחירים שהמדינה מוכנה לשלם מעסקה לעסקה מתורגמים ע"י הצד השני לדעתי כחולשה ביטחונית מתמשכת. לציין כי השחיקה בהרתעה הנובעת מעסקאות השו"ן אינה עומדת בפני עצמה וקשורה מן הסתם להתנהלות הלאומית גם בשאר התחומים הביטחוניים. אני מעריך שאם השחיקה היחידה שהיינו סופגים הייתה רק בתחום השו"ן הדבר היה הופך הרבה פחות משמעותי בעיני.
- ❖ באם עסקת **גולדווסר ורגב** הינה דוגמא מייצגת אזי ניתן ללמוד שבמקרים בהם הצד השני סופג מחירים קינטיים גבוהים מאוד בעבור החטיפה שביצע ושהמדינה דוחקת אותו לקיר מבחינה ציבורית, הנכונות שלו להתגמש ולהתפשר עולה באופן משמעותי וההרתעה נשמרת באופן משמעותי ולאורך זמן רב יחסית.
- ❖ בתרבות הלאומית הנוכחית, אי שחרורם של חיילים שנחטפו, לבטח אם ארע הדבר במסגרת פעילות מבצעית, פוגע באופן משמעותי במוטיבציה של הכוח הלוחם הקרבי בצה"ל, הן להתנדב ליחידות קרביות ולבטח להילחם בחירוף נפש, כפי שמצופה מכל חייל.

ניכר כי המחיר המשולם לארגוני הטרור הינו מחיר המורכב מלא מעט אלמנטים ומשמעויות ולהערכתי הינו גבוה ביותר ועם השלכות לאומיות וביטחוניות נרחבות, שחלקן עם השפעה רבת שנים. האמור הינו ללא קשר כלל באם נכון לשלמו או לאו.

פיגועי חטיפה המביאים לעסקאות מו"מ עם ארגוני טרור במסגרתם משוחררים אסירים, מייצרים למעשה מעגל קסמים וניתן אף להגיד גלגל תנופה לפעילותם של ארגוני הטרור ואף ללגיטימציה שלהם בקרב הציבור והעם אותו הם מייצגים.

מבחינת ישראל, מעגל הקסמים מתחיל בפעילות הטרור המבוצעת אולם מבחינת ארגוני הטרור מעגל הקסמים מתחיל בצורך שלהם לשחרר אסירים. על כן מעגל קסמים זה מזין את עצמו בכך שפעילות טרור מייצרת אסירים, שמייצרים פיגועי חטיפה, משוחררים אסירים, שחוזרים לפעילות ומחזקים את שורות הארגון שמעמדו ותחושת המסוגלות שלו מתחזקים ומביאים לשימור לפחות, אם לא הגברה של פעילות הטרור!...

תחושת המסוגלות הנ"ל מביאה מן הסתם לשחיקה בהרתעה של מדינת ישראל מול ארגוני טרור. בהקשר זה יש לראות בכלל ארגוני הטרור כמקשה אחת וללא קשר מול מי מתנהל המו"מ, זאת מאחר שהשחיקה מול ארגון אחד מתורגמת באופן מידי ע"י הארגונים האחרים לתחושת מסוגלות שמתעצמת.

סיכום הסיכומים במספר משפטים

- ✚ האתוס הדתי לאומי-מוסרי הינו אחד מהערכים הבסיסיים שלנו כעם.
- ✚ שחיקת הערך שלעיל תביא לפגיעה משמעותית במוטיבציה של חיילנו.
- ✚ אין מחיר שוק.
- ✚ ישראל מעולם לא קבעה מחיר ו/או עקרונות לתשלום בעבור חטופים חיים וגופות שישקלל את השמירה על האתוס מחד וישמר את ביטחונה מאידך.
- ✚ ארגוני הטרור מתחילים את המו"מ בדרישת המחיר שהם חושבים שהם יקבלו ועוד קצת, במסגרת משחקי המו"מ.
- ✚ הוויכוח הציבורי עקר, גם הטוענים שיש לעשות הכל אינם מגדירים מה זה או כמה זה הכל?
- ✚ הלחץ הציבורי במגמת עליה מעסקה לעסקה, ארגוני הטרור מנצלים זאת לטובתם.
- ✚ המחיר שמשלמת מדינת ישראל והשפעותיו על מעגל הטרור לא באמת ידוע ו/או מנותח לעומק וכשמשלמים, בד"כ זה לא בהקשר.
- ✚ כל עסקה מתחילה מהמקום בו הסתיימה העסקה האחרונה, כידוע, הסטנדרט של היום הינו הנורמה של מחר והחלטה שנלקחת היום מעצבת את המדיניות של מחר.
- ✚ שחרור אסירים מתחזק (לפחות) את מעגל הקסמים של הטרור, לטעמי מייצר אף גלגל תנופה.
- ✚ מאז כניסת חזבאללה לתמונה, כל עסקה הופכת לאירוע לאומי אסטרטגי.
- ✚ שיקולים פוליטיים של מקבלי ההחלטות מהווים מרכיב משמעותי בנכונות להתפשר.
- ✚ דמוקרטיה מייצרת אילוצים לא מבוטלים אולם אין זה אומר שלא ניתן לקבוע מסגרת התנהלותית אשר תשרת את צרכי הביטחון הלאומיים ואת ערכי הדמוקרטיה.
- ✚ מתאם השו"ן הופך למעשה לכלי פוליטי של ההנהגה, רה"מ.
- ✚ מתאם השו"ן מצוי בניגוד עניינים, באם אין מו"מ/עסקה אין לו זכות קיום.
- ✚ 'דוקטרינת רבין' גבתה ממדינת ישראל מחירים עצומים בחיי אדם עם גיבוי מלא של כלל הציבור.
- ✚ 'דוקטרינת רבין' (בין השאר) וכשלונו פיגועי המיקוח במדינת ישראל הביאו להפסקתם.
- ✚ בעסקה 1 ו-2 ישראל עמדה איתן על עקרונותיה. 1 תמורת 1046 אינה גזירת גורל.
- ✚ כשארגון טרור משלם מחירים קנייניים משמעותיים על פיגוע חטיפה, הנכונות שלו להתפשר ולהתגמש בנוסף להרתעה שנשמרת לאורך שנים רבות, עולה משמעותית.

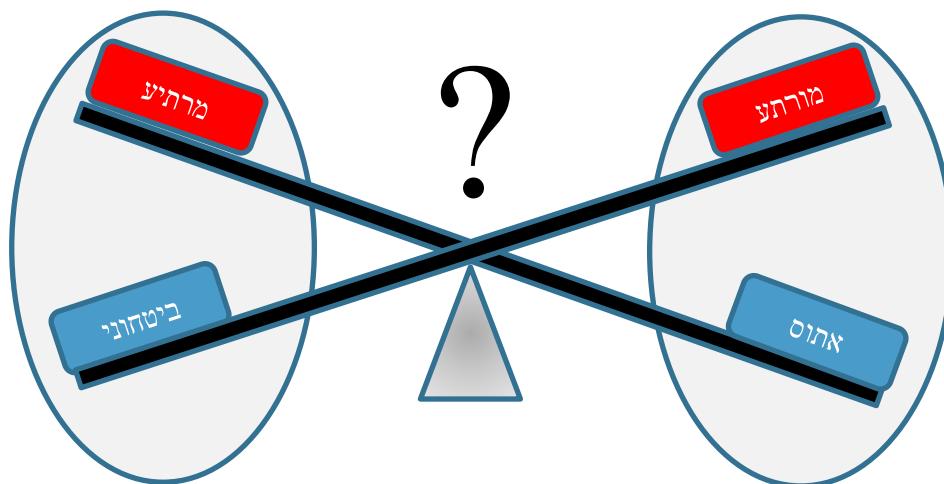
המלצות

- את המלצות העבודה יש להבין כנגזרת של הנחות יסוד אודות המשמעויות של מיקומה של ישראל במערכת האזורית, האיומים הביטחוניים עימן מתמודדת ותתמודד המדינה וכן אודות המשמעויות של המבנה הפוליטי והחברתי-תרבותי.
- שאלת השאלות והדילמה המרכזית בעבודה זו הינה נקודת האיזון הנכונה שבין מתן מענה לאומי לאתוס הכל כך חשוב מחד ומאידך שלא על חשבון המשמעויות הביטחוניות והמדיניות הנלוות לעסקאות בהן משולמים מחירים גבוהים מדי.
- ברור הוא שאם נשקול אך ורק את השיקולים הביטחוניים והמדיניים, סביר מאוד להניח שאם תהיה עסקה המחירים יהיו מאוד נמוכים ועוד יותר סביר שהיא כלל לא תתממש על כל המשתמע מכך. בתרחיש זה המוטיבציה של ארגוני הטרור לבצע חטיפות נוספות וההרתעה תגבר אולם הדבר יבוא על חשבון האתוס והמשמעויות הערכיות הנגזרות מכך על חיילי צה"ל והציבור כולו.

מצד שני, באם נשקול אך ורק את שיקולי האתוס, סביר להניח שהעסקה תממש די מהר יחסית, אולם ישולמו מחירים גבוהים מאוד אשר ישחקו עוד יותר את ההרתעה ויגבירו את המוטיבציה לבצע חטיפות נוספות. הדמוקרטיה במדינת ישראל מייצרת כאמור לא מעט אילוצים ומורכבויות אשר אינם קיימים אצל ארגוני הטרור. עם זאת, להערכתי ערכי הדמוקרטיה מהווים במידה מסוימת תירוץ ואף עלה תאנה מאחוריו מסתתרים מקבלי ההחלטות ואף הציבור כולו ובכך למעשה מתחמקים מהצורך לקבוע מסגרת התנהלותית ועקרונות לאומיים אשר יהוו את הבסיס לנהל מו"מ שו"ן עם ארגוני הטרור.

ברור ומוכן שמדובר בסוגיה סבוכה, מורכבת, רגישה הנוגעת בעצב לאומי ציבורי רגיש וחשוף ביותר. אולם דווקא בשל זאת עלינו לעשות הכל ע"מ לייצר את העקרונות והמסגרת הנדרשת ע"מ שסוגיה מורכבת זו תטופל ברגישות המתאימה, באיזונים הנכונים שבין הערך הלאומי לצורך הביטחוני, שתמנע מארגוני הטרור לקחת למעשה את כל הציבור במדינת ישראל בשבי בכל פעם שמתקיים מו"מ לשחרור חטופים ושתמנע ככל הניתן מלהפוך את סוגית השו"ן לאירוע לאומי אסטרטגי אשר מנוצל לא אחת גם לצרכים פוליטיים.

התרשים הבא יציג את הדילמה שלעיל והשאלה מה היא נקודת האיזון הנכונה בין שני תרחישי הקיצון שלעיל אשר תיתן את המענה הראוי ביותר גם לצד הערכי-מוסרי וגם לזה הביטחוני?

חלק מהנחות היסוד ברורות מאליהן, גם הן יונחו ע"מ ליצור את המסגרת השלמה והמלאה על בסיסה כאמור יומלצו המלצותיי.

הנחות היסוד:

- ❖ האתוס היה וצריך להישאר כאחד הערכים המרכזיים והבסיסיים שלנו כעם וכמדינה.
- ❖ איומי הטרור עימן מתמודדת מדינת ישראל מצד הארגונים הפלסטינים בהובלת החמאס והגא"פ ומצד חזבאללה, ילוו אותנו עוד שנים רבות.
- ❖ במצב הנוכחי וכל עוד פיגועי החטיפה והעסקאות שלאחריהן משיאות רווח גדול, המוטיבציה של ארגוני הטרור להמשיך ולבצע פיגועי חטיפה לשחרורם של אסירים תישאר גבוהה מאוד.
- ❖ לשחרור אסירים במסגרת עסקאות שו"ן מחירים לא מבוטלים שעקרון שימון גלגלי הטרור במעגל קסמים שבמידה מסוימת אף מגביר את רמת הפעילות.
- ❖ החוסן החברתי במדינת ישראל בכל הנוגע ליכולת הציבורית לספוג אבדות מקרב חיילי צה"ל נשחקה באופן משמעותי ביותר לאורך השנים. כמדינה שנגזר עליה להיאבק עוד לא מעט על קיומה, אנחנו לא יכולים להרשות זאת לעצמינו, עדיין.

- ❖ הדרישות של ארגוני הטרור ממדינת ישראל בעסקאות השו"ן הבאות יחלו מן הסתם בתוצאותיה של עסקת של"ט. יש להניח שהדרישות יהיו לפחות דומות ועל כן אנו צפויים להמשיך ולשלם מחירים גבוהים מאוד.
- ❖ הציבור בישראל יכול להירתם לרציונל ביטחוני-מדיני-מוסרי על פיו ניתן לקבוע עקרונות נוקשים יותר למחירים שמשלמת מדינת ישראל בעבור חטופיה ומתיה.
- ❖ כשארגוני הטרור יפנימו שמדינת ישראל פועלת אך ורק על בסיס עקרונות ברורים אשר מייצרים נרטיב חברתי-מוסרי אחר שמקובל על הציבור במדינת ישראל, הנכונות להתפשר במו"מ תעלה והנכונות/כדאיות להמשיך ולבצע פיגועי חטיפה תרד.
- ❖ על מנת לחולל את השינוי נדרש לשלם מחירים. יתכן ואף סביר ביותר שבמסגרת השינוי, העסקאות הראשונות יכשלו, על כל משמעותות של הכשלון.
- ❖ התרבות הפוליטית ותהליכי קבלת ההחלטות לא ישתנו באופן משמעותי ויש להניח שגם לא ניתן יהיה לשנותם ועל כן, תהליכי קבלת ההחלטות הנוגעות לעסקאות השו"ן צריכים להיות מנוטרלים ככל הניתן משיקולים פוליטיים, שמן הסתם תמיד יהיו אולם משקלם צריך להיות נמוך בהרבה מכפי הנהוג כיום.

כיווני פעולה מומלצים

קביעת עקרונות ומסגרת ברורה לניהול מו"מ שו"ן:

1. עקרונות אחידים למו"מ ואינם תלוי ארגון מולו מתנהל המו"מ, ובניהם:
 - א. חיים תמורת חיים, מתים תמורת מתים.
 - ב. לא ישוחררו אסירי עולם ו/או עם 'דם על הידיים'.
 - ג. לא ישוחררו אסירים שאינם מהארגון מולו מתנהל המו"מ.
 - ד. הבחנה בין פעילות גרילה ופעילות טרור. בין אלו שבצעו פיגועים על אזרחים לאלו שתקפו את כוחות צה"ל.
 - ה. הבחנה בין חייל שנחטף לבין אזרח. תמורת חיילים ישוחררו אסירים תמורת אזרחים יינתנו מחוות הומניטריות.
2. עקרונות להתנהלות ישראל באירוע חטופים / בני ערובה:
 - א. קביעת 'תג מחיר' להחזרת חטוף חי או מת המייצר מרחב גמישות להתנהלות במו"מ מחד אולם מאידך מפחית באופן משמעותי ביותר את המחירים המשולמים כיום, כשהשיקול המרכזי הינו הפחתת המוטיבציה והכדאיות של ארגוני הטרור לבצע פיגועי חטיפה.
 - הערה: תג מחיר שכזה נקבע בוועדת שמגר אולם נותר חסוי וכאמור טרם אושר ע"י הממשלה.
 - ב. גביית מחירים צבאיים והומניטריים רציפים ומשמעותיים מהארגון החוטף.
 - ג. השיקולים המוסריים הנוגעים למשפחות צריכים להיות בסדר עדיפות מישני ובהרבה לאחר האמור בסעיף קודם, עם כל הצער שבדבר!
3. העקרונות שיקבעו יעוגנו בחוק (כחמלצת ועדת שמגר).

ניהול השינוי התרבותי מול הציבור:

1. קמפיין תודעתי המסביר את האיומים הקיימים במצב הנוכחי והשיקולים הרציונליים הנדרשים לביצוע השינוי.
2. הציבור במדינת ישראל חייב להבין שהינו שחקן מרכזי של ארגוני הטרור במו"מ לשו"ן ונדרשים לקבוע כללי משחק שונים המשמרים את חופש הביטוי והמחאה.
3. גורמי התקשורת כמנוף המרכזי לניהול השינוי.
4. תזמון הקמפיין יהיה במסגרת מו"מ שצפוי להתנהל.

5. הקמפיין הציבורי יופנה בחלקו גם לארגוני הטרור.
 6. על הציבור לדעת שכלל סוגיות השו"ן מטופלות באופן תדיר ובקשב גבוה ועם משאבים לא מבוטלים. יש לשקף את האמור לציבור על בסיס קבוע ובמידור הנדרש ע"מ שהתחושות שמישהו 'נרדם בשמירה' וצריך למשוך למדינה בשרוול ייעלמו.
- הערה: לא מן הנמנע שקמפיין שכזה יהווה את הבסיס להתחלת השינוי התרבותי הנוגע לסובלנות הציבורית לנפילת חיילים בקרב ולחזוק החוסן הלאומי בנושא זה.

ניהול פיגוע חטיפה:

1. גביית מחיר קינטי משמעותי ביותר ולא פרופורציונאלי אל מול הארגון והחברה אותה הוא מייצג/עליה נשען, על כל אירוע חטיפה ומיד עם התרחשותה.
2. ככלל, לא להצהיר הצהרות שאין לנו יכולת לממשן באופן ודאי.
3. ככל שנדרש להתנהל באופן שונה מזה המוצהר/מקובל, יש לעשות זאת 'מתחת לשולחן' ו/או באופן עקיף שייצר מרחב הכחשה וגמישות ולו בסיסיים שיאפשרו לחזור למדיניות המוצהרת בכל רגע נתון ומבלי לשלם מחירים יקרים מידי.
4. בשום מקרה אין להפוך את אירוע החטיפה וניהול המו"מ לסוגיה לאומית אסטרטגית. יש להקפיד ולשמר אותו כאירוע טקטי, ביטחוני ומדיני.

קבלת החלטות - אחריות ומבנה תומך:

- כאמור בסעיפים קודמים, מתאם השו"ן מצוי כיום בניגוד עניינים לא מבוטל ומעצם כפיפותו לרוה"מ נתון להטיות פוליטיות לא מבוטלות.
- בכל אחד מארגוני המודיעין במדינה קיימים גורמים אשר עוסקים באופן קבוע בנושא השו"ן, הנ"ל מההיבטים המודיעיניים, האופרטיביים ואף כשותפים במו"מ.
- לעיתים, ממנה רה"מ גורם נוסף אשר מקבל על אחריות את ניהול המו"מ, בד"כ באופן חשאי.

לאור האמור חלוקת האחריות תומלץ כר"מ:

1. מתאם השו"ן יוכפף למשרד הביטחון ושר הביטחון (כפי שממליצה 'ועדת שמגר').
2. תפקידיו של מתאם השו"ן:
 - א. ניהול המו"מ.
 - ב. ניהול הקשר עם המשפחות. יש לעזור ולתמוך במשפחות ככל הניתן.
3. הטיפול המודיעיניים והאופרטיביים יהיו באחריות בלעדית של גופי המודיעין (אמ"ן/מוסד/שב"כ) ובהובלה וניהול מתכלל של אמ"ן.
4. תכלול הסוגיות המודיעיניות/אופרטיביות והמו"מ יבוצע ע"י שר הביטחון, או הרמטכ"ל מטעמו. כאמור, מדובר באירוע טקטי, כשאירוע מסוג זה (עם תהודה ציבורית משמעותית) מנוהל באופן ישיר ובלעדי ע"י רה"מ נוצר מעגל קסמים מאחר שהסיכוי שלא יהפוך לאסטרטגי כמעט שאינו קיים.
5. 'ועדת מומחים' - ועדה חיצונית ובלתי תלויה אשר תמונה ע"י רה"מ ותורכב מאנשי ציבור שאמון הציבור נתון להם המגיעים מתחומי הביטחון, משפט, חברה, מדיני/דיפלומטי, דת, אקדמיה, רוח וכו'. תפקידה של הועדה להמליץ לדרג המדיני (רה"מ) על התמורות והמחירים שישולמו. המסגרת לדיוני הועדה תהיה החוק שיחוקק על בסיס העקרונות שצוינו בסעיף הראשון.
6. רה"מ - יתכלל את השיקולים המודיעיניים/אופרטיביים, שיקולי המו"מ, המלצת 'ועדת המומחים' ונוספים מן הסתם בהתאם לשיקול דעתו.
7. כלל האמור לעיל יעוגן גם הוא במסגרת החוק המוצע.

תודות:

מסמך זה נכתב בין השאר על בסיס ראיונות שקיימתי עם מומחים וגורמי ידע בתחום השו"ן אשר תרמו לי רבות מניסיונם ומהידע הרב שצברו מעשייתם לאורך השנים.

ההערות, הארות והרעיונות שקיבלתי במסגרת הראיונות שקוימו הובאו לידי ביטוי במסמך שלעיל ועל כך תודתי נתונה לכל אלו שתרמו מזמנם (נכתב עפ"י כרונולוגית הראיונות):

פרופ' אריאל מררי - פרופ' לפסיכולוגיה, מומחה בטרור בינלאומי, היה חבר בצוות המו"מ המטכ"לי.

פרופ' אסא כשר - פרופ' לפילוסופיה, זוכה פרס ישראל לפילוסופיה, ממחברי "רוח צה"ל", היה חבר ב'ועדת שמגר'.

מר דורון הדר - מומחה בניהול משברים, מייסד חברת CRITICAL IMPACT, היה מפקד יחידת המו"מ המטכ"לית.

פרופ' ישראל אומן - מומחה עולמי בתורת המשחקים, זוכה פרס נובל לכלכלה, עוסק וכותב רבות בנושא השו"ן.

ד"ר רונן ברגמן - ד"ר להיסטוריה, עיתונאי וסופר מומחה לביטחון לאומי, כתב את הספר 'מדינת ישראל תעשה הכל' שהיווה בסיס היסטורי נרחב למסמך זה.

מר אהוד אולמרט - ראש ממשלת ישראל לשעבר.

מר דוד מידן - לשעבר ראש אגף לקשרי חוץ ב'מוסד', היה מתאם השו"ן שניהל את עסקת שליט.

כעמית מחקר ב'מכון למדיניות נגד טרור' - המרכז הבינתחומי הרצליה, תודה מיוחדת ל**פרופ' בועז גנור**, מנכ"ל המכון. תודה על הליווי הצמוד, ההערות, הארות והרעיונות הרבים שתרמו לגיבוש מסמך זה.

ABOUT THE ICT

Founded in 1996, the International Institute for Counter-Terrorism (ICT) is one of the leading academic institutes for counter-terrorism in the world, facilitating international cooperation in the global struggle against terrorism. ICT is an independent think tank providing expertise in terrorism, counter-terrorism, homeland security, threat vulnerability and risk assessment, intelligence analysis and national security and defense policy.

ICT is a non-profit organization located at the Interdisciplinary Center (IDC), Herzliya, Israel which relies exclusively on private donations and revenue from events, projects and programs.